

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Bakalářská práce

2017

Kryštof Kunc

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Kryštof Kunc

**Proměny normativního prostředí médií
veřejné služby v Polsku po roce 2015**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Kryštof Kunc**

Vedoucí práce: **PhDr. Václav Moravec, Ph.D. et Ph.D.**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

KUNC, Kryštof. *Proměny normativního prostředí médií veřejné služby v Polsku po roce 2015*. Praha, 2017. 48 s. Bakalářská diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Václav Moravec, Ph.D. et Ph.D.

Abstrakt

Práce se zabývá proměnami normativního prostředí v polských veřejnoprávních médiích po roce 2015, po nástupu vlády strany Prawo i Sprawiedliwość (Právo a Spravedlnost). Zkoumání jsme omezili horní časovou hranicí, věnujeme se proměnám do konce roku 2016. Metodou analýzy, konkrétně komparativní analýzy normativního prostředí před rokem 2015 a po něm, si odpovídáme na otázky, zda a jak se normativní prostředí proměnilo. Vedle užití komparativní analýzy se odpovědi dobíráme i na základě výpovědí odborníků z polské akademické sféry. Naším závěrem je, že se normativní prostředí proměnilo, realita se vzdaluje od ideálních atributů normativního prostředí. Výsledky práce pokládají základ k dalšímu zkoumání polských veřejnoprávních médií, například ke zkoumání obsahu jejich sdělení poté, co se normativní prostředí proměnilo.

Abstract

This bachelor thesis deals with changes in normative environment in Polish public service media after 2015, after the beginning of the party's Prawo i Sprawiedliwość (Law and Justice) rule. We have limited our research by time limit, we follow the changes up to the end of year 2016. Using the method of analysis, namely the comparative analysis of the normative environment before and after 2015, we answer questions whether and how the normative environment has changed. In addition to the use of comparative analysis, we also answer these questions using testimonies from experts from the Polish academic sphere. Our conclusion is that normative environment has changed, the reality is moving away from the ideal attributes of the normative environment. The results of the thesis provide the basis for further exploration of Polish public service media, for example, for examination of content of their messages after the normative environment has changed.

Klíčová slova

Polsko, veřejnoprávní média, normativní prostředí, Právo a Spravedlnost, Rada národních médií, novelizace, legislativa

Keywords

Poland, public service media, normative environment, Law and Justice, National Media Council, amendment to the act, legislation

Rozsah práce: 65 341 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

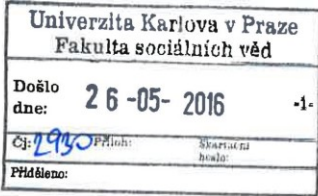
V Praze dne ...

Kryštof Kunc

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé práce, PhDr. Václavu Moravcovi, Ph.D. et Ph.D., za cenné rady, velkou ochotu a vstřícnost při mých častých žádostech o konzultace. Poděkování patří také prof. dr hab. Igoru Borkowskému a dr Damianovi Guzkovi, kteří mi poskytli své odborné názory týkající se zkoumané problematiky. V neposlední řadě patří poděkování všem, kteří mě při psaní práce podporovali a povzbuzovali, zejména Elišce Markové.

SCHVALENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Kunc Kryštof	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2014	
E-mail diplomantky/diplomanta: Krystofkunc@seznam.cz	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční	
Předpokládaný název práce v češtině: Proměny normativního prostředí médií veřejné služby v Polsku po roce 2015	
Předpokládaný název práce v angličtině: Transformations of normative environment of public service media in Poland after 2015	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013): (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve po dvou semestrech</u> od schválení tezí) LS 2016/2017	
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): V bakalářské práci se budu zabývat proměnami v normativním prostředí polských médií veřejné služby, k nimž došlo po parlamentních a prezidentských volbách v roce 2015 a nástupu konzervativní vlády, ve které je dominantně zastoupena strana Právo a spravedlnost. V první části práce vymezím teoretický rámec médií veřejné služby, poté popíšu historii a moderní dobu normativního prostředí polských médií veřejné služby. Práce bude následně založená na komparaci situace před rokem 2015 a situace současné. Kromě normativního prostředí bude toto srovnání zkoumat například i změny podmínek práce novinářů. Vzhledem k tomu, že situace se vyvíjí, práce bude reflektovat také aktuální dění (nejpozději však do konce roku 2016, důvodem reflexe aktuálního dění je, že ke změnám v normativním prostředí by mělo docházet i v době psaní práce).	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod (uvedení do práce, popis problematiky) 2. Teoretický rámec médií veřejné služby v Polsku (vymezení na základě odborné literatury)	

3. Historický vývoj normativního prostředí polských médií veřejné služby
 - a. Od počátků až do roku 1992 (stručný historický exkurz)
 - b. Vývoj po válce, do roku 1992 (nový tiskový zákon)
 - c. Moderní doba (včetně popisu vlivu výsledku parlamentních a prezidentských voleb 2015)
4. Novelizace v roce 2015
 - a. "Malá novelizace" (změny po nástupu nové vlády)
 - b. "Velká novelizace" (předmětem aktuálního dění v době, kdy bude práce kompletována)
 - c. Změna podmínek práce (na základě autentických výpovědí kontaktních osob v Polsku a odborných článků)
5. Závěr (výsledek komparace)

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Při psaní práce budu pracovat s odbornou literaturou (viz níže), odbornými články (například z internetových stránek www.wirtualnemedi.pl, European journalism observatory atd.), studiemi (například ŠMÍD, Milan. Veřejnoprávní média v zemích EU, jejich řízení a kontrola, vymezení činnosti [online]. 2014 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=48>), polskou mediální legislativou a s nahrávkami či přepisy rozhovorů s osobami působícími v polské mediální sféře.

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Hlavními metodami bakalářské práce bude analýza normativního prostředí a jeho následná komparace (viz výše popsané cíle práce). K tomuto cíli povede nejen pečlivé studium primárních a sekundárních pramenů, ale i rozhovory s polskými odborníky či novináři.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- 1) JAKUBOWICZ, Karol. Media publiczne: początek końca czy nowy początek. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2007. ISBN 9788360501320.

V českém překladu: Veřejnoprávní média: začátek konce, nebo nový začátek. Autor se zabývá médii veřejné služby v novém tisíciletí a globalizovaném světě. Vedle toho popisuje i sociální jevy uplynulé doby.

- 2) POD RED. JOANNY MARSZAŁEK-KAWY. Teoria i praktyka funkcjonowania mediów. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010. ISBN 9788376115405.

V českém překladu: Teorie a praxe fungování médií. Autorský kolektiv se zabývá, jak z názvu vyplývá, teorií médií, ale i praxí a to i ve vztahu k právní oblasti.

- 3) GOBAN-KLAS, Tomasz. Media i komunikowanie masowe teorie i analizy

prasy, rádia, televízi i internetu. Wyd. 2, dodruk. Warszawa: Wydawn. Naukowe PWN, 2006. ISBN 9788301143008.

V českém překladu: Média a masová komunikace a analýza tisku, rádia, televize a internetu. Jedná se v podstatě o vysokoškolskou učebnici fungování médií pro polské fakulty a instituty žurnalistiky, která se zabývá širokým spektrem aspektů mediálního prostředí.

- 4) TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

Publikace se zabývá teoretickými a praktickými znalostmi z oblasti zkoumání médií, čili postupy, metodologií a v podstatě v tomto směru představuje učebnici pro vysokoškolské studium žurnalistiky.

- 5) SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3568-9.

Kniha poskytuje návod na vědecký výzkum médií, zabývá se přitom teorií i samotným výzkumem. Na žurnalistiku nahlíží především ze sociologického hlediska.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

HOVORKOVÁ, Kateřina. *Regulace veřejnoprávní televize v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie* [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: https://theses.cz/id/k72ygy/BP_Hovorkov.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra společenských věd. Vedoucí práce Mgr. Marek Šebeš Ph.D.

DVOŘÁKOVÁ, Alice. *Hromadné sdělovací prostředky veřejné služby a jejich regulace: Komparace České republiky a Polska* [online]. Olomouc, 2011 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/94g4zi/00134008-353005388.pdf>. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce JUDr. Olga Pouperová, Ph.D.

DRDLA, Jan. *Rada pro rozhlasové a televizní vysílání a její partneři ze Středoevropského fora regulátorů* [online]. Bobrová, 2012 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/210296/pravf_r/RIGOR.pdf. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně, Právo a právní věda, Katedra ústavního práva a politikologie.

Datum / Podpis studenta/ky

26.5.2016

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

VÁCLAV MORAVEC, 26.5.2016

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga
pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUCÍ PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEORETICKÝ RÁMEC MÉDIÍ VEŘEJNÉ SLUŽBY A NORMATIVNÍHO PROSTŘEDÍ. 4	4
1.1. TEORETICKÝ RÁMEC MÉDIÍ VEŘEJNÉ SLUŽBY.....	4
1.2. NORMATIVNÍ TEORIE.....	5
1.2.1. <i>Svoboda jako součást normativní teorie.....</i>	<i>6</i>
1.2.2. <i>Svoboda médií ve vztahu k jejich řízení.....</i>	<i>6</i>
1.3. NEZÁVISLOST VEŘEJNOPRÁVNÍCH MÉDIÍ.....	7
1.4. MODEL Y SPRÁV Y VEŘEJNOPRÁVNÍCH MÉDIÍ.....	8
1.5. TŘI MODEL Y MEDIÁLNÍCH SYSTÉMŮ.....	8
1.5.1. <i>Politický paralelismus.....</i>	<i>9</i>
1.5.2. <i>Stupeň a způsob intervence státu do mediálního systému.....</i>	<i>10</i>
2. HISTORICKÝ VÝVOJ MÉDIÍ VEŘEJNÉ SLUŽBY V POLSKU.....	11
2.1. STRUČNÝ EXKURZ: OD PÁDU KOMUNISMU DO SOUČASNOSTI.....	11
2.2. CESTA KE SVOBODNÝM MÉDIÍM VE STÍNU TOTALITNÍHO REŽIMU.....	11
2.3. ROLE MÉDIÍ PŘI PÁDU REŽIMU.....	12
2.4. PRVNÍ ZÁKON O VYSÍLÁNÍ Z ROKU 1992.....	13
2.5. PROMĚNY LEGISLATIVY V ČASE.....	14
2.6. PARLAMENTNÍ VOLBY 2015.....	16
3. NOVELY PO NÁSTUPU PRÁVA A SPRAVEDLNOSTI K MOCI.....	17
3.1. NOVELIZACE VYSÍLACÍHO ZÁKONA Z ROKU 2015.....	17
3.2. NOVELIZACE VYSÍLACÍHO ZÁKONA Z ROKU 2016.....	19
3.2.1. <i>První pokus.....</i>	<i>19</i>
3.2.2. <i>Druhý pokus.....</i>	<i>21</i>
3.3. O RADĚ NÁRODNÍCH MÉDIÍ A JEJÍCH PRVNÍCH KROCÍCH.....	23
3.4. REAKCE ÚSTAVNÍHO SOUDU NA ZMĚNY V MÉDIÍCH VEŘEJNÉ SLUŽBY.....	25
4. REFLEXE PROMĚN NORMATIVNÍHO PROSTŘEDÍ.....	28
ZÁVĚR.....	33
SUMMARY.....	34
POUŽITÁ LITERATURA.....	35
SEZNAM PŘÍLOH.....	43
PŘÍLOHY.....	44

Úvod

Nejen Českem rezonovala ke konci roku 2015 zpráva o dění v polském mediálním prostředí. Tehdy, jak v práci popíšeme, prosadila vládnoucí strana Právo a Spravedlnost v parlamentu reformu vysílacího zákona, která znamenala velké změny pro veřejnoprávní média. Vedoucí orgány médií veřejné služby měl nově jmenovat ministr vlády. To ale nebyl konec reformy, spíše to byl začátek.

Tato práce se bude zabývat nejen zmíněnou změnou, ale i těmi následujícími, které se odehrály do konce roku 2016. Stanovení horní hranice je přitom nutné, protože v době, kdy jsme toto téma určovali (květen 2016), nebylo vůbec zřejmé, co všechno se ještě do konce roku odehraje. Tím se dostáváme ke konstatování, že se v této práci zabýváme velmi aktuálním tématem, a pokud je nám známo, ještě nikdo se mu v českém prostředí zatím nevěnoval. Autor ovládá polský jazyk, a tudíž v práci používáme informace z primárních zdrojů, jako jsou zákony, jejich návrhy a novely, stejně tak jako informace z originálních polských článků a médií obecně.

Naším cílem je v práci analyzovat proměny normativního prostředí polských veřejnoprávních médií, přičemž toho docílíme komparací navržených teoretických rámců v první části práce s realitou doby před reformami a po nich. Tento vývoj přitom popisujeme v druhé části práce.

V první části práce se opřeme o teoretické koncepty propracované významnými teoretiky médií, jako je Denis McQuail, Karol Jakubowicz, nebo například Daniel C. Hallin a Paolo Mancini. V druhé části práce popisujeme vývoj změn na základě zkoumání jednotlivých novel, zákonů, informací na stránkách státních institucí a informací v polských médiích. Následně nabízíme v kapitole „Reflexe proměn normativního prostředí“ samotnou komparaci a pokládáme si otázky, zda a jak se normativní prostředí proměnilo. Vedle komparování teoretických rámců s realitou předreformního a poreformního stavu si na ně odpovíme i za pomoci reflexí osobností z polské akademické sféry, jež jsme oslovili. Jde o odborníky, kteří se specializují na souvislosti mezi médií, politikou a náboženstvím, nebo na mediální výchovu.

Toto rozvržení se mírně odlišuje od toho, jak jsme práci plánovali koncipovat původně v tezích. Zejména jsme se rozhodli omezit historický exkurz. Po odevzdání tezí totiž došlo k zásadním událostem, kterým se budeme věnovat při popisu dění z roku 2016, a došli jsme k závěru, že nutnost jejich zevrubnějšího popisu zastiňuje nutnost širšího výkladu o historii.

Metodu, kterou používáme, tedy analýzu normativního prostředí veřejnoprávních médií, lze šířeji chápat jako součást zkoumání mediálního systému. Tím se přitom většinou myslí podle Trampoty a Vojtěchovské (2010) zkoumání tohoto systému v rámci konkrétního státu. Specifikum takového zkoumání tkví podle autorů (op. cit.) v tom, že poskytuje náhled na jednotlivé části systému skrze zkoumání toho, jaké jsou mezi nimi vzájemné spojitosti (kupříkladu konkrétního média s regulátorem, vládou, publikem atd.). To, že použijeme analýzu normativního prostředí médií veřejné služby (kterou chápeme jako součást celé systémové analýzy) v podstatě koresponduje s konstatováním autorů (op. cit., s. 33), že *„jelikož je výzkum celého mediálního systému velmi náročný, často se jednotlivé projekty zaměřují jen na některé jeho části.“* Pokud bychom měli naši metodu ještě více přiblížit, pak lze říci, že používáme komparativní analýzu. Trampota a Vojtěchovská (op. cit.) o ni sice mluví ve vztahu ke komparaci odlišných mediálních systémů, my ji však užijeme pro komparaci dvou období v jednom mediálním systému, konkrétně tedy v jednom jeho aspektu. Samotnou komparaci se pak má na mysli podle Renáty Sedlákové (2014, s. 25) *„hledání společných či shodných nebo naopak rozdílných vlastností zkoumaných jevů.“*

1. Teoretický rámec médií veřejné služby a normativního prostředí

1.1. Teoretický rámec médií veřejné služby

Veřejnoprávní média jsou jednou ze dvou složek duálního systému vysílání, to znamená systému, v němž koexistují soukromí vysílatelé s vysílateli veřejné služby, v konkrétním mediálním systému. Tím se přitom mají na mysli podle Denise McQuaila (2016) veškerá média v daném státu. Trampota a Vojtěchovská (2010, s. 43) dodávají, že mediální systém je tvořen i z „*institucí, které jsou k médiím v nějakém vztahu (...), z jednotlivců, kteří jsou součástí těchto institucí, anebo potenciálními/skutečnými konzumenty médií a rámců fungování médií.*“

McQuail (2009, s. 191) pak nabízí i přesnější definici vysílání veřejné služby, které se podle něj „*vztahuje k systému, který je upraven zákonem, je obecně financován z veřejných fondů (časté jsou povinné licenční poplatky placené domácnostmi) a má značnou míru redakční a provozní nezávislosti.*“ Autor zároveň dodává, že nemáme univerzální teorii médií veřejné služby, přesto existují určité rysy jejich činnosti, na kterých panuje shoda a které slouží veřejnému zájmu¹. Taková média by měla mít podle McQuaila (op. cit., s. 192) „*zakladací listinu nebo poslání, financování z veřejných zdrojů (do jisté míry), nezávislost na vládě, mechanismy odpovědnosti vůči společnosti a obecné veřejnosti, mechanismy odpovědnosti vůči publiku.*“ Nadefinované vlastnosti médií veřejné služby jsou klíčové, protože právě jejich zmiňovaná nezávislost na vládě je centrálním tématem práce.

Tento pojem, nezávislost, dále rozvíjí Karol Jakubowicz (2007, s. 21), který píše o redakční a institucionální nezávislosti. Rozlišení by podle něj mělo existovat z toho důvodu, že institucionální nezávislost leckdy nemusí být přítomna, když „*parlament, a v některých případech také vláda, mají vůči médiím veřejné služby pravomoci (například určování programových úkolů a výši financování).*“ Naproti tomu redakční nezávislost má být přítomna vždy.

Obecné vymezení veřejnoprávních médií lze ještě rozšířit o to, jak by měli tito vysílatelé v demokracii přistupovat k publiku. Definici poskytuje opět Jakubowicz (2017), který v tomto vztahu stanovuje čtyři úkoly médií veřejné služby: informace a kontrola (kontrolou autor míní, že skrze tyto média občané dohlížejí na vládnoucí

¹ V práci bude zmíněn později, v kapitole 1.2. Normativní teorie.

orgány), fórum pro diskuzi, prezentace a autoprezentace (příjemců v médiu), a konečně participační funkce (zapojení publika). Rozdíl mezi přístupem veřejnoprávního média a komerčního média k publiku pak tkví podle autora (2007, s. 26) v tom, že *„komerční vidí své příjemce jako konzumenty, veřejnoprávní jako občany.“*

Média veřejné služby vznikala různými způsoby. Jakubowicz (2017) rozlišuje tři cesty a pohnutky, které vedly, či vedou ke kreaci veřejnoprávních vysílatelů: paternalisticko-pečovatelská motivace (tedy motivace vládnoucích vrstev k tomu, aby mohly formovat zbytek veřejnosti), demokraticko-emancipační motivace (vycházející z přežití státních médií v demokratických zemích) a systémová motivace. Poslední jmenovaná je pak pravděpodobně původním důvodem vzniku veřejnoprávních médií v Polsku, protože jak v práci později popíšeme, tato média vznikla po pádu komunistického režimu. Koresponduje to tak s tím, co o systémové motivaci Jakubowicz (op. cit., s. 177) píše: *„(...) změna mediálního systému byla nezbytným prvkem širší transformace společenského řádu a budování demokracie po pádu totalitních a autoritářských vlád.“*

1.2. Normativní teorie

Výše jsme díky definicím zmíněných autorů popsali, jak by veřejnoprávní média měla vypadat, a co by měla splňovat. Slovo „měla“ je klíčové, protože odkazuje k normativním teoriím, kterým nejen veřejnoprávní média podléhají. Těmito teoriemi, o kterých píše Denis McQuail (2009, s. 28), se přitom rozumí takový soubor úvah, který *„se zabývá zkoumáním a nařizováním, jak se média mají chovat, mají-li být zviditelněny či dosaženy některé společenské hodnoty.“* Normativní teorie se pak podle McQuaila (op. cit., s. 28) odrážejí v legislativě (a jiných kodifikacích) a souvisejí také s tím, jak k médiím přistupují *„ostatní sociální činitelé“*. Pokud je tedy normou například to, že médium bude poskytovat objektivní zpravodajství, pak lze očekávat, že to bude určitým způsobem kodifikováno, a že společnost bude s takovým vědomím k médiu přistupovat.

Je samozřejmé, že normativní teorie nejsou univerzální, jelikož ne vždy a všude se od médií očekává to samé. McQuail (op. cit., s. 198) tak sestavil 4 modely normativních teorií: liberálně-pluralistický (tržní) model, model společenské odpovědnosti (veřejného zájmu), profesní model a alternativní model. V této práci vycházíme z představy, že normativní teorie uplatňovaná v Polsku spadá pod model společenské odpovědnosti (veřejného zájmu), který se vyznačuje tím, že *„právo na svobodné uveřejnění informací*

je provázeno závazky vůči společnosti, jež přesahují vlastní soukromé zájmy. (...) Do tohoto modelu spadá i veřejnoprávní vysílání.“

Jde-li o společenské hodnoty, zmíněné při definici samotné normativní teorie McQuailem, je opět nutné zmínit veřejný zájem (už nastíněný výše při určování modelu normativní teorie), což je podle autora obtížně definovatelný a uchopitelný pojem, protože řada dalších autorů k němu přistupuje různými způsoby, přesto však sám stanovuje soubor nutných kritérií, kterými by se měla média řídit, aby veřejný zájem saturovala. Jde o obecně známé požadavky, mezi nimiž se nachází i svoboda vyjádření. Toto, jak McQuail (op. cit., s. 178) píše, „*normativní očekávání*“ autor spolu s dalšími dále rozvádí, přičemž pro práci, která se zabývá vztahem mezi veřejnoprávními médii a vládou, je klíčové.

1.2.1. Svoboda jako součást normativní teorie

Svoboda vyjádření souvisí samozřejmě se svobodou médií, což je norma, která podle McQuaila (op. cit., s. 179) mimo jiné předpokládá, že „*média by neměla podléhat kontrole vlády ani jiných mocných institucí (...)*.“ Tato podmínka, vybraná z vícera dalších podmínek svobody médií, byla ve zkoumaném období (po roce 2015, do konce roku 2016) v Polsku, jak v práci později ukážeme, porušena. Porušení se týkalo zejména struktury veřejnoprávních médií, což bude oblast, které se budeme v práci při popisu událostí ze zkoumaného období věnovat. Strukturou McQuail (op. cit., s. 202-203) míní „*záležitosti související s mediálním systémem, včetně forem organizace a financování, vlastnictví, forem regulace, infrastruktury, distribučních prostředků a podobně.*“ Právě strukturální podmínky svobody žurnalistiky jsou pak těmi nejzásadnějšími (McQuail, 2016).

1.2.2. Svoboda médií ve vztahu k jejich řízení

Normativní očekávání, že média budou svobodná, neznamena samozřejmě naprostou anarchii. Je zde nutné zmínit, že existuje určité zasahování státu. To je jednou ze složek toho, co McQuail (op. cit., s. 245) nazývá řízením, kterým se rozumí „*souhrn zákonů, nařízení, pravidel a zvyklostí, které slouží kontrole ve veřejném zájmu, ale také zájmu mediálního odvětví.*“ Je-li takové řízení vztaheno ke svobodě médií, může znamenat v praxi podle příkladu Tomasze Gobana-Klase (2001, s. 161) třeba to, že úřady „*mohou dočasně omezovat svobodu médií, aby zachovaly jiná občanská práva a svobody, kupříkladu v situaci ohrožení teroristickým útokem.*“ Toto bylo nutné v práci zmínit,

nicméně nijak to není v rozporu a konfliktu s dříve zmíněnou citací McQuaila o tom, že média by neměla spadat pod vládní kontrolu.

1.3. Nezávislost veřejnoprávních médií

O nezávislosti jsme psali hned v první části této kapitoly. Nyní se ale zaměříme na tento pojem ve vztahu k již definovaným veřejnoprávním médiím a více jej rozvedeme.

Jako teoretický rámec pro toto rozvedení lze zvolit například doporučení² Rady Evropy, konkrétně výboru ministrů (Recommendation No. R (96) 10 of the Committee of Ministers to member states on the guarantee of the independence of public service broadcasting) z 11. září 1996. V něm se doporučuje členským zemím, aby upravily svou legislativu tak, aby byla zajištěna nezávislost jejich veřejnoprávních médií. Doporučení pak obsahuje i seznam konkrétních oblastí, ve kterých je třeba nezávislosti médií veřejné služby dbát. Jedná se o oblasti jako tvorba programu, výroba a prezentace zpravodajských výstupů atd. Zásadní jsou ale také další body, které se věnují správním a dozorčím orgánům těchto médií, které podle doporučení musí vznikat způsobem vylučujícím možné vystavení těchto orgánů politickému vlivu. Jak později ukážeme, Polsko se tímto ve sledovaném období neřídilo.

Vhodné je v souvislosti s tímto doporučením připomenout a také rozšířit už jednou zmíněné rozdělení nezávislosti Jakubowiczem (2007): redakční nezávislost znamená podle něj stav, kdy nikdo neovlivňuje novinářskou práci, zatímco institucionální nezávislost dále rozčleňuje na vnější (tedy takovou, kdy nikdo neovlivňuje instituce z vnějšího prostředí), vnitřní (ta se vztahuje k nezávislosti novinářů uvnitř instituce, tedy například znamená, že novináři nejsou závislí na libovůli vedení) a profesionální (tou Jakubowicz míní nezávislost každého jednoho novináře v instituci). Jak už bylo řečeno na začátku první kapitoly, institucionální nezávislost nemusí být ve skutečnosti ve všech svých formách přítomna vždy, protože veřejnoprávní média zkrátka někdy jsou v určitém vztahu se státními orgány. Jakubowicz (op. cit.) tak navrhuje vedle nezávislosti používat spíše termín autonomie veřejnoprávního média, ta však může existovat pouze tehdy, panuje-li v daném státu vyspělá politická kultura. Tímto termínem se přitom popisují,

² Více přímo v doporučení. Recommendation No. R (96) 10 of the committee of ministers to member states on the guarantee of the independence of public service broadcasting. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050c770>.

podle Briana McNaira (2004, s. 90) „*neformální neinstitutionalizované vztahy, které se časem formují v každé společnosti mezi politiky a novináři.*“

1.4. Modely správy veřejnoprávních médií

Doporučení Rady Evropy, zmíněné v předchozí části práce, hovoří o způsobech, jakými mají vznikat správní a dozorčí orgány médií veřejné služby. Jak bylo řečeno, už při samotném sestavování těchto rad mají být eliminovány možné politické vlivy. Toto teď v práci rozvedeme, přičemž určitou objektivizaci přináší například Chris Hanretty (2007). Ten seřazuje země a jejich veřejnoprávní vysílatele do pěti modelů, kterými rozlišuje způsob vedení těchto médií. Operuje přitom se čtyřmi kritérii: strukturou rad, způsobem jmenování rad, převládající způsob financování provozovatelů vysílání a postupy, kterými vysílající subjekt upravuje politické spory o obsah.

Při aplikování prvních dvou faktorů na reálné vysílatele pak podle autora (op. cit.) vznikají jednotlivé skupiny (modely), tedy Severští vysílatelé (kde je dozorčí rada jmenována vládou, ředitelé jsou dlouho ve svých pozicích, provoz hradí koncesionáři, a tato média mají samoregulační mechanismy regulující politické obsahy), Parlamentní vysílatelé (kde je dozorčí rada jmenována parlamentem, ředitelé se mění častěji, financování je přitom smíšené z různých zdrojů, vlastní regulační mechanismy tu pokulhávají), Korporativní vysílatelé (kde je dozorčí rada z velké části jmenována organizovanými sociálními skupinami, ale rovněž i parlamentem, provoz hradí i příjem z reklamy, ale zejména z koncesionářských poplatků, samoregulace v určité míře existuje), Vysílatelé francouzského stylu (rada – a je pouze jedna na celé médium, tzn. sdružuje správní i dozorčí orgán – je jmenována nezávislým regulátorem, příjem pochází smíšeně od koncesionářů, ale i z reklamy, politické obsahy jsou přísně regulovány), a Zbytkoví vysílatelé (rada – opět jen jedna – je jmenována vládou, tato média fungují díky koncesionářským poplatkům a penězům ze státního rozpočtu, mají samoregulační mechanismy).

1.5. Tři modely mediálních systémů

Na problematiku vztahů mezi vládou a veřejnoprávními médii se lze dívat (kromě už zmíněných teoretických rámců) i optikou tří modelů mediálních systémů podle Daniela C. Hallina a Paola Manciniho (2008, s. 39). Ti na základě několika faktorů (vývoj mediálních trhů, politický paralelismus, vývoj novinářského profesionalismu a stupeň a způsob intervence státu do mediálního systému) rozlišují liberální model,

demokraticko-korporativistický model a model polarizovaného pluralismu. Obecně o jednotlivých modelech píše, že: *„liberální model charakterizuje relativní dominance tržních mechanismů a komerčních médií. Pro demokraticko-korporativistický model je typické tradiční soužití komerčních médií a médií provázaných s organizovanými sociálními a politickými skupinami a relativně aktivní, avšak legislativně omezená role státu. Model polarizovaného pluralismu se vyznačuje integrací médií a stranické politiky, slabším historickým rozvojem komerčních médií a silnou rolí státu.“*

Podle Jakubowicze (2017) spadá tento systém třídění do relativistické metody³ určování úkolů médií v demokracii. McQuail (2016) pak o něm píše, že při aplikaci těchto modelů na reálné mediální systémy vychází najevo, že dochází k jejich prolínání a tato typologie je tak v současnosti považována za nedostatečnou. V této práci se jí budeme přesto zabývat, protože poskytuje určité indikátory. Je nutné zde zmínit, že Hallin s Mancinim (2008) vypracovali modely, které popisují celý mediální systém, tato práce se ale bude zabývat jen složkou veřejnoprávního vysílání. Vzhledem ke zkoumané problematice se bude dále řídit dvěma z oněch čtyř zmíněných faktorů, tedy politickým paralelismem a stupněm a způsobem intervence státu do mediálního systému.

1.5.1. Politický paralelismus

Politický paralelismus přitom autoři (op. cit., s. 49) chápou jako *„úroveň a povahu propojení médií a politických stran, nebo širěji pojato, rozsah, v jakém mediální systém odráží hlavní politické členění společnosti.“* V souvislosti s politickým paralelismem zároveň Hallin a Mancini (op. cit., s. 58) zmiňují, že v případě veřejnoprávních médií a státních regulátorů (kteří regulují vysílatele obecně) existují mezi těmito organizacemi a politickým systémem přirozeně vazby. Na základě různých podob těchto vazeb pak lze podle autorů stanovit čtyři modely řízení vysílání veřejné služby. První z nich je vládní model *„u kterého je vysílání veřejné služby (...) kontrolováno přímo vládou nebo politickou většinou.“* Dále pak autoři rozlišují profesní model, který se vyznačuje separací od kontroly ze strany politické reprezentace. Třetím modelem je podle nich (op. cit., s. 59) parlamentní model, kde *„se kontrola veřejného vysílání dělí mezi politické strany proporcčním zastoupením (...)“*, a čtvrtým modelem se chápe model občanský, tedy

³ Relativistická metoda je podle Jakubowicze (2017, s. 20) *„založena na poznání, že existuje mnoho různých typů demokratických systémů, a proto by bylo chybou hledat jen jeden model žurnalistiky či mediální politiky.“* Vedle ní pak autor ještě rozlišuje univerzalistickou metodu (která sestavuje úkoly médií jako univerzální výčet, přičemž záleží zároveň na uplatňované normativní teorii) a evoluční metodu (která tvrdí že určování úkolů médií v demokracii se neustále proměňuje).

takový, kde se kontrola veřejnoprávního vysílání dělí nejen mezi politické strany, ale rovněž i mezi další organizace, které ve společnosti fungují.

Hallin a Mancini (op. cit., s. 60) pak dodávají, že *„tyto modely se vzájemně nevylučují a ve skutečnosti se téměř vždy prolínají.“*

1.5.2. Stupeň a způsob intervence státu do mediálního systému

Hallin a Mancini (op. cit., s. 69) hodnotí jako základní podobu intervence státu do systému médií samotnou existenci duálního systému, tedy přítomnost veřejnoprávního vysílání. Jako další zásahy státního aparátu pak zmiňují (op. cit., s. 71) řadu různých zákonů, přičemž v této práci budeme brát zřetel na proměnu těch zákonů, které se týkají *„udílení licencí a regulující obsah vysílání včetně těch, které se týkají politické plurality, jazyka a podílu domácího vysílání.“*

2. Historický vývoj médií veřejné služby v Polsku

2.1. *Stručný exkurz: od pádu komunismu do současnosti*

Pro správné pochopení změn, které se v normativním prostředí polských veřejnoprávních médií v současné době odehrávají je nutné znát historický kontext. V této kapitole tak stručně popíšeme vývoj médií veřejné služby v Polsku (zejména legislativy, která jejich fungování upravuje, a z ní vyplývajících kontrolních mechanismů), a to od pádu komunismu a zejména pak od roku 1992, kdy byl přijat vysílací zákon. Ten představuje legislativní rámec (nejen) pro veřejnoprávní média. V průběhu času pak do něj byly implementovány některé změny, z nichž nejvýznamnější níže přiblížíme. Zákon se pak mění i v dnešní době. Právě tyto poslední novely jsou v této práci předmětem našeho zkoumání.

2.2. *Cesta ke svobodným médiím ve stínu totalitního režimu*

Dříve, než se budeme zabývat zrodem polských veřejnoprávních médií, je nutné poznat jejich historický kontext. Média veřejné služby se zrodila po pádu komunistického režimu transformací dosavadních státních médií, avšak snaha o určitou svobodu médií se objevila ještě během totality.

Na začátku osmdesátých let zachvátila komunistické Polsko potravinová krize, což vedlo k nespokojenosti obyvatelstva. Lidé protestovali v létě roku 1980 v Lublinu. Podle Marceliho Kosmana (2011, s. 373) „*tam byl začátek akcí a důvodem protestu bylo zvýšení cen potravin v areálech závodů. Do stavu občanské neposlušnosti vstoupilo téměř 90 tisíc dělníků (...).*“ Kosman (op. cit.) dále vysvětluje, že vláda (jelikož protesty ohrožovaly funkčnost infrastruktury) reagovala ústupky, jen ale v těch místech, kde se protestovalo. Takový postup byl v podstatě kontraproduktivní, protože se naopak objevovaly další stávkové akce na jiných místech. Jedním z nich byly i loděnice u moře na severu země. Rozbuškou tam byla podle Kosmana (op. cit.) výpověď ze zaměstnání, kterou dostala jeřábnice Anna Walentynowiczová, členka nelegálních odborů. Tím se spustila okupační stávka pod vedením Lecha Wałęsy, do které se zapojilo až 160 podniků. Výsledkem bylo, jak píše Kosman (op. cit., s. 375), „*úspěšné zřízení svobodných a samosprávných odborů, nezávislých na Ústřední radě odborů,*“ což posvětila i vláda. Později, 17. září 1980, se odboráři sdružili do svazu s názvem Solidarity.

U těchto událostí jsou patrné náznaky protestů proti cenzuře. Podle Łódzského (2008) požadovali novináři po demonstracích v roce 1980 větší svobodu. Ve Sdružení

polských novinářů se navíc obměnilo vedení (Kosman, 2011) a jak píše Łódzki (2008, s. 100), „*jeden z těchto (nových) lídrů navrhl regulaci cenzury.*“ Na obrazovky státní televize, kterou spolu se státním rádiem ovládal od roku 1960 Výbor pro rozhlas a televizi⁴ (Šmíd, 1989), se navíc dokonce dostal podpis dohody o vzniku svobodných odborů (Łódzki, 2008).

Solidarita nabírala na síle, organizovala protesty a podle Kosmana (2011, s. 379) „*vedle ekonomických pohnutek odporu se stále důrazněji projevovala politická motivace – nebylo již pochyb o tom, že hlavním cílem opozičního hnutí je změna politického zřízení.*“ S tím by samozřejmě nesouhlasil Sovětský svaz, jehož intervence se obával premiér Wojciech Jaruzelski. Ten tak nakonec kvůli rostoucí nespokojenosti sám zavedl výjimečný stav, a to podle Łódzského (2008) znamenalo konečnou pro případné změny v médiích, kterých se novináři po roce 1980 dožadovali.

2.3. Role médií při pádu režimu

Postupné uvolňování poměrů v mediální oblasti pak přicházelo ruku v ruce s tím, jak se začal hroutit režim. V roce 1988 navštívil Polsko Michail Gorbačov, a jak píše Kosman (2011, s. 392), „*(...) krátce po jeho odjezdu (se) přehnala zemí další vlna stávek, včetně okupačních, zvláště v továrnách ve Slezsku, Štětíně, Trojměstí a Stalové Woli.*“ Nepokoje vedly nakonec k jednání s vládou, která opozici nabídla dialog u kulatého stolu. Než k němu ale v únoru roku 1989 došlo, odehrála se událost jasně indikující uvolnění cenzury. V televizní debatě se utkal Lech Wałęsa se šéfem Celopolské dohody odborových svazů Alfredem Miodowiczem, a právě tento bod vidí Juliusz Braun (2005) jako začátek procesu změn. Lech Wałęsa se mohl svobodně objevit na obrazovce podle autora (op. cit., s. 125) proto, že „*úřady přecenily svoje síly a účinnost vlastní propagandy.*“ A skutečně, podle Kosmana (2011) Wałęsa Miodowicze porazil a získal tak podporu pro legalizaci dříve zakázané Solidarity.

Televizní kamery zachytily i samotné jednání u kulatého stolu a podle Brauna (2005, s. 125) tak „*Poláci mohli vidět na obrazovkách televizorů osoby, které byly dřív představovány jako nepřátelé režimu, často dokonce jako zločinci.*“ Výsledkem jednání u kulatého stolu byla dohoda, že proběhnou parlamentní volby. I zde pak média sehrála

⁴ Výbor pro rozhlas a televizi, jak píše Šmíd (1989), zahrnoval správní orgány odpovědné za plánování, organizaci, řízení zahraničních styků, výzkumu a dalších společných otázek rozhlasu a televize. Dále Polské rádio (Polskie radio), televizi (Telewizja Polska), technické služby pro rozhlas a televizi, 16 místních rozhlasových a 7 místních televizních středisek mimo Varšavu.

jednu ze svých prvních svobodnějších rolí: ve státní televizi i rádiu získala Solidarita prostor pro předvolební kampaň, konkrétně podle Brauna (op. cit.) hodinu týdně v rádiu a půl hodiny v televizi.

2.4. První zákon o vysílání z roku 1992

Volby v roce 1989 přinesly svobodu a spolu s pádem režimu přišlo i skutečné uvolnění poměrů v mediální oblasti. Lze ho spatřit například už v zákoně z roku 1990, který odstranil cenzuru v tisku⁵. S transformací televize a rádia to bylo složitější. Existovalo totiž několik pohledů na to, jak by měl systém transformovaných elektronických médií vypadat. Podle Brauna (op. cit.) bylo v Sejmu⁶ pět návrhů, ale kvůli politickým neshodám se neprosadil žádný a práce nad změnou legislativy tak čekala až na další složení dolní komory. Noví poslanci dostali na stůl znovu několik návrhů, mimo jiné i vládní, který počítal s velkou mocí kabinetu nad budoucím regulačním orgánem. Objevily se tak nové neshody a proces nastolení nových pravidel se protáhl až do změny ústavy v roce 1992.

Tehdy v ní získala zakotvení Národní rada pro rozhlas a televizi⁷, jakožto regulační orgán, který „*stojí na stráži svobody slova, uplatňování práva občanů na informace a veřejného zájmu v rozhlasovém a televizním vysílání.*“⁸ Zároveň se v novém článku ústavy psalo, že působnost rady rozvede zákon. Stojí za zmínku, že vedle tohoto regulátora stále ještě existoval Výbor pro rozhlas a televizi, který byl ale rozpuštěn v roce 1994 (Łódzki, 2008).

Zákonem, který rozvedl působnost nové rady, se stal vysílací zákon „*O radiofonii i telewizji*“⁹ z 29. prosince 1992. Mediální analytik Milan Šmíd (2014, s. 36-37) ho hodnotí jako pokrokový. Podle něj „*polský systém mediální regulace (...) byl svého druhu nejpropracovanějším v zemích střední a východní Evropy.*“ Tato úprava zakotvila v právním řádu veřejnoprávní média, tedy společnosti Telewizja Polska SA (známá jako

⁵ Ustawa z dnia 11 kwietnia 1990 r. o uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz o zmianie ustawy - Prawo prasowe. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/1990/s/29/173/D1990029017301.pdf>.

⁶ Dolní komora polského parlamentu.

⁷ V polštině Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

⁸ Ustawa z dnia 15 października 1992 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/1993/s/7/33/D1993007003301.pdf>

⁹ Aktuální znění zákona: Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:

<http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=E085C48EC1BE8C5158856E5162630680?id=WDU19930070034&type=3>. Původní znění zákona: Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/1993/s/7/34/D1993007003401.pdf>.

TVP), Polskie Radio SA a sdružení společností, které se staraly o rozhlasové veřejnoprávní vysílání v regionech. Dle zákona měla tato média veřejné služby formu akciových firem se 100% podílem státu.

Zákon také tedy popsal fungování regulátora a jeho vztah k veřejnoprávním médiím:

Národní rada pro rozhlas a televizi měla devět členů, z toho 4 členy volené Sejmem, 2 Senátem a 3 prezidentem. Ti následně jmenovali členy dozorčích rad veřejnoprávních médií (kromě jednoho člena, kterého jmenovalo ministerstvo financí). Těch bylo pět až devět, s funkčním obdobím na tři roky. Právě tyto dozorčí rady pak podle zákona jmenovaly členy správních rad, včetně jejich šéfa, tedy vedení médií veřejné služby. Ve správních radách zasedalo od jednoho do pěti lidí a jejich funkční období mělo čtyřleté trvání. Vysílací zákon pamatoval ještě na takzvané programové rady, u kterých způsob jmenování členů upravovaly stanovy společností. Tyto rady reprezentovaly uskupení v parlamentu a veřejné zájmy. Fungovaly pak jako poradní orgán v otázkách programu médií veřejné služby.

Byť toto uspořádání, jak jsme řekli, hodnotí Milan Šmíd (2014) jako pokrokové, je nutné zmínit, že podle Brauna (2005, s. 144) se Národní rada pro rozhlas a televizi stala hned od začátku své existence terčem politických bojů: „*stala se mini parlamentem se znepřátelenými politickými frakcemi.*“

2.5. Proměny legislativy v čase

Výše popsaná situace z počátku devadesátých let prošla do dnešních dnů obměnou. Organizačně se měnila Národní rada pro rozhlas a televizi, která se následkem legislativní úpravy v roce 2005¹⁰ „ztenčila“, a to jak do počtu členů, tak do pravomocí. Nově měla místo původních devíti jen pět členů (2 vybíral Sejm, 2 prezident a 1 Senát) a některé pravomoci ztratila na úkor nově vzniklého Úřadu elektronických komunikací. Tyto změny v zákoně přišly spolu s vítězstvím strany Právo a Spravedlnost (známá také pod zkratkou PiS) ve volbách v roce 2005 a podle Šmída (2015) šlo o útok PiSu na veřejnoprávní média. Lech a Jarosław Kaczyński¹¹ mohli totiž díky těmto změnám udělat z Národní rady pro rozhlas a televizi jakousi součást politikaření, kdy křesla v ní

¹⁰ Ustawa z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20052672258.&type=3>.

¹¹ Vůdčí osoby strany Právo a Spravedlnost. Lech Kaczyński byl tou dobou prezidentem, Jarosław Kaczyński předsedou Práva a Spravedlnosti, později premiérem.

vyměnili za podporu dalších stran, což vedlo mimo jiné k nestabilitě vedoucích orgánů médií veřejné služby, konkrétně k častému střídání ředitelů veřejnoprávní televize TVP.

Toto uspořádání změnila novela vysílacího zákona z roku 2010¹². Tehdy byla u moci vláda Donalda Tuska z Občanské Platformy. Podle nové zákonné úpravy skončili ve funkci všichni členové dozorčích a správních rad a zároveň začala platit nová pravidla:

Došlo k redukci počtu členů správních rad. Nově v nich zasedalo od jednoho do tří lidí s funkčním obdobím stále na čtyři roky. Členy, včetně šéfa, jmenovala a odvolávala Národní rada pro rozhlas a televizi (tedy regulátor), a to v součinnosti s dozorčími radami. Od lidí zasedajících v radách se vyžadovala zkušenost s řízením některého audiovizuálního média. Jejich jmenování přitom předcházela konkurs, jehož organizaci měla v gesci Národní rada pro rozhlas a televizi.

Změny se dotkly i dozorčích rad. Čítaly sedm členů, přičemž pět z nich mělo vždy vzejít (stejně tak jako členové správních rad) z výběrového řízení. To měla v gesci opět Národní rada pro rozhlas a televizi a na kandidáty v něm byly kladeny požadavky, aby měli zkušenosti z oboru práva, financí, kultury a médií. Zároveň měli být tito kandidáti do řízení přihlášení některou z vysokoškolských institucí. Jmenování zbylých dvou členů si rozdělilo ministerstvo kultury a ministerstvo státního pokladu¹³.

Novela navíc řešila dosazování lidí do dozorčích rad regionálních poboček veřejnoprávního rozhlasu. Ty měly mít nově pět členů. Čtyři z nich měli vzejít z výběrového řízení (se stejnými podmínkami jako členové dozorčích rad TVP a Polského rádia, viz odstavec výše), jednoho pak měl dosadit ministr státního pokladu po konzultaci s ministrem kultury.

Vidíme tak, že současným změnám už politické zásahy do fungování veřejnoprávních médií předcházely dříve. To koresponduje s tím, co o politizaci Národní rady pro rozhlas a televizi napsal Braun (viz výše). Jak popíšeme, změny chystané Právem a Spravedlností však měly být ještě o dost výraznější.

¹² Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o opłatach abonamentowych. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20101521023&type=2>.

¹³ Doslovně přeloženo z polského „Ministerstwo Skarbu Państwa“, bývá mylně zaměňováno s ministerstvem financí. Šlo o resort, který se staral o řízení a dohled nad společnostmi, ve kterých měl podíl stát, a zároveň o právnické osoby, které stát zastupovaly. Ministerstvo ukončilo svou činnost ke konci roku 2016. Od 1. 1. 2017 je v likvidaci. Více na stránkách dnes už zaniklého ministerstva. *Ministerstwo Skarbu Państwa* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.msp.gov.pl/>.

2.6. Parlamentní volby 2015

Způsob jmenování a odvolávání orgánů veřejnoprávních médií i regulátora (tak, jak jsme ho popsali v závěru předchozí kapitoly) zůstal stejný až do proměn, které přišly spolu s novou vládou Práva a Spravedlnosti. Pro kontext v této krátké kapitole vysvětlíme, jak se tato strana k moci dostala.

Dne 25. října roku 2015 proběhly v Polsku parlamentní volby. Voliči tedy vybírali své zástupce jak do Sejmu (dolní komory), tak do Senátu (horní komory). V obou komorách přitom zvítězila strana Právo a Spravedlnost a na své první pozici vytvořila náskok před druhou umístěnou stranou, nejsilnější opoziční Občanskou Platformou.¹⁴ Jak v Sejmu, tak v Senátu tedy PiS získala většinu mandátů.

Zanedlouho po volbách, 12. listopadu 2015, složila šéfka dosavadní vlády Ewa Kopaczová s ohledem na jejich výsledek demisi do rukou prezidenta Andrzeje Dudy, který ji obratem přijal. Sestavením nové vlády pověřil Beatu Szydłovou z Práva a Spravedlnosti, a její nový kabinet jmenoval 16. listopadu 2015.

K moci se tak dostala vláda s dominantním zastoupením strany, která avizovala zásahy do veřejnoprávních médií. Mluvil o nich například expert Práva a Spravedlnosti na mediální oblast Krzysztof Czabański. Ten v rozhovoru pro polské rádio PiK například naznačil, že veřejnoprávní média by měla nést název národní média a mělo by se vystřídat jejich vedení (Sanger, 2015).

¹⁴ Podrobně rozpracovaný výsledek Práva a Spravedlnosti v parlamentních volbách 2015 ukazuje příloha č. 1

3. Novely po nástupu Práva a Spravedlnosti k moci

3.1. Novelizace vysílacího zákona z roku 2015

Kroky nové vlády vůči veřejnoprávním médiím přišly v podstatě brzy po volbách. První zásah do legislativy, která je upravuje, se datuje k 30. prosinci roku 2015. Těsně před koncem roku schválil Sejm novelizaci¹⁵ vysílacího zákona navrženou Právem a Spravedlností¹⁶, která zcela zásadně otočila dosavadní způsob jmenování lidí do vedení médií veřejné služby.

Členy správních rad (včetně jejich šéfa) i dozorčích rad nově jmenoval ministr státního pokladu, a to bez jakékoliv součinnosti s kýmkoliv dalším. Počet křesel v dozorčích radách se navíc zmenšil z původních sedmi na tři. U obou rad pak zmizela ze zákona zmínka o funkčním období jejich členů. Úprava počítala také s tím, že mandáty stávajících členů správních a dozorčích rad zaniknou ve chvíli jejího vstoupení v platnost a neméně zásadní byla také změna, která rušila nutnost souhlasu regulátora se změnou stanov médií veřejné služby. Nová legislativa tedy zcela podřídila jmenování a dosazování managementu médií veřejné služby exekutivní moci a zcela obešla roli Národní rady pro rozhlas a televizi, což byla bezprecedentní změna. Argumenty Práva a Spravedlnosti pro tak výraznou úpravu lze vyčíst z důvodové zprávy u poslaneckého návrhu zákona¹⁷. Za důvod změn se v ní uvádí, že Národní rada pro rozhlas a televizi by neměla vykonávat funkci nezávislého regulátora pro všechny vysílatele na trhu, a zároveň přitom mít v gesci jmenování řídicích orgánů veřejnoprávních médií, když i tito vysílatelé se soutěže na mediálním trhu účastní.

Sejmem prošla novela bez problémů. Následujícího dne, tedy na Silvestra roku 2015, ji pak schválil i Senát a dne 7. ledna 2016 pod novelu přidal svůj podpis prezident Andrzej Duda.¹⁸ Své nové pravomoci využil ministr státního pokladu Dawid Jackiewicz

¹⁵ Ustawa z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2016/25/D2016000002501.pdf>.

¹⁶ Pod návrhem novely bylo podepsáno 87 poslanců, které reprezentovala poslankyně za Právo a Spravedlnost Barbara Bubulová. Projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/51186D6A21F3E825C1257F2A003D133C/%24File/158.pdf>.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Novela prošla v Sejmu třetím čtením s podporou 232 poslanců. Proti bylo 152 členů Sejmu a 34 z nich se zdrželo hlasování. V Senátu se pro novelu vyslovilo 57 senátorů, 23 jich bylo proti a 2 se zdrželi hlasování. Více na stránkách Sejmu a Senátu. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=D26F8A373E8AD3A9C1257F2A003E9559>.

Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.senat.gov.pl/sklad/senatorowie/szczegoly-glosowania,181,42,9.html>.

hned 8. ledna 2016, kdy do čela veřejnoprávní televize TVP jmenoval Jacka Kurského. Kurský přitom do té doby působil jako náměstek ministra kultury, a i historicky byl spjatý s vládnoucí stranou Právo a Spravedlnost – v letech 2005 až 2009 totiž působil právě za stranu PiS jako poslanec v Sejmu¹⁹ a podle médií navíc pomáhal v prezidentské kampani současné hlavě státu, Andrzejovi Dudovi, rovněž spjatému s Právem a Spravedlností.²⁰ Do čela Polského rádia pak jmenoval ministr státního pokladu novinářku Barbaru Stanisławczykovou.

Bezprecedentní podřízení jmenovacího procesu vedoucích orgánů TVP a Polského rádia vládní moci vyvolalo nevoli řady institucí. Ozvala se například Národní rada pro rozhlas a televizi prostřednictvím prohlášení zveřejněném na jejím webu s podpisem šéfa rady Janem Dworakem (2015). Ten si postěžoval, že předáním kompetence jmenovat a odvolávat dozorčí a správní rady do rukou člena vlády bude ohrožena možnost Národní rady pro rozhlas a televizi odpovídat za to, co ji nařizuje ústava (viz například citaci z ústavy v kapitole 2.4.). Upozornil také, že taková koncentrace moci nad veřejnoprávními médii v rukou ministra je v nesouladu s tím, jaká je jejich funkce (op. cit.). Regulátor přitom nebyl jediný, kdo proti novému právnímu aktu protestoval. Ještě před jeho schválením zveřejnila prohlášení například Evropská vysílací unie²¹, která jménem dalších organizací z oboru varovala před přijetím novely. Stejně jako Národní rada pro rozhlas a televizi považovala úpravu za odporující principům, na kterých stojí média veřejné služby. Podobně se vyjádřil Thorbjørn Jagland, generální tajemník Rady Evropy, který poslal dopis²² polskému prezidentovi Andrzejovi Dudovi, ve kterém ho žádal, aby novelu nepodepsal.

Svůj nesouhlas vyjádřily vedle institucí i konkrétní osoby. Den po schválení novely Sejmem například rezignovali na své funkce někteří vedoucí pracovníci

¹⁹ Archiwum Danych o Posłach. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/ArchAll2.nsf/Glowny5kad>. Archiwum Danych o Posłach. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/ArchAll2.nsf/Glowny6kad>.

²⁰ Uvádí to například Newsweek v článku „Oficjalnie: Jacek Kurski prezesem TVP. Kto jeszcze będzie rządzić mediami publicznymi?“. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.newsweek.pl/polska/jacek-kurski-prezesem-tvp-nominacja-jacka-kurskiego,artykuly,376854,1.html>.

²¹ Evropská vysílací unie (EBU) je sdružením veřejnoprávních vysílatelů. Pod její prohlášení se podepsala ještě Evropská federace novinářů, Asociace evropských novinářů, Reportéři bez hranic a Komise na ochranu novinářů. Více přímo v prohlášení. Press freedom and media organisations issue statement opposing abolition of essential safeguards for public service media pluralism and independence in Poland. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.ebu.ch/news/2015/12/press-freedom-and-media-organiza>.

²² V dopisu Jagland Dudovi nabízí také dialog o problému s experty na svobodu médií. Více přímo v dopisu. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168049a74c>.

veřejnoprávní televize, mezi nimi i ředitelé dvou hlavních kanálů – Piotr Radziszewski z TVP1 a Jerzy Kapuściński z TVP2.

Nesouhlas projevila i část veřejnosti. Jak už jsme napsali dříve, novelu prezident Duda podepsal 7. ledna 2016, nový šéf TVP Kurski se ujal funkce 8. ledna 2016 a hned 9. ledna 2016 zaplnily tisíce lidí ulice ve velkých městech jako je Varšava, Krakov, Lodž, Gdaňsk, Lublin, Katowice a další. Například v hlavním městě mohlo za svobodná média podle některých odhadů demonstrovat až dvacet tisíc lidí²³.

Toto dění z přelomu let 2015 a 2016, kdy vláda fakticky ovládla řídicí orgány veřejnoprávních médií, ale nemělo být koncem novelizačního procesu.

3.2. Novelizace vysílacího zákona z roku 2016

V důvodové zprávě²⁴, která byla současně s návrhem zákona doručena do Sejmu je deklarováno, že tato novela je jen počátkem dalších větších změn, na jejichž konci přestanou veřejnoprávní média existovat jako akciové společnosti ve vlastnictví státu, a stanou se médii národními. Z textu schváleného předpisu²⁵ pak navíc vyplývá, že novela přestane platit k 30. červnu 2016. Na vypracování nové zákonné úpravy tak měli poslanci přesně půl roku.

3.2.1. První pokus

Dne 20. dubna 2016 obdržel Sejm návrhy celkem tří zákonů. Šlo o zákon o národních médiích, o audiovizuálním poplatku a o zákon, který by předchozí dva uvedl do praxe. Dohromady tyto dokumenty z dílny Práva a Spravedlnosti²⁶ představovaly PiSem již avizovanou pokračující reformu veřejnoprávních médií.

²³ V médiích se objevilo několik odhadů. Například článek Newsweeku „KOD znou wyszedł na ulice. Tym razem w obronie wolności mediów“ uvedl odhady policistů, kteří napočítali 7 až 8 tisíc lidí. Mluvčí magistrátu řekl, že jich bylo až 20 tisíc. Více v článku. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.newsweek.pl/polska/kolejna-demonstracja-kod-tym-razem-w-obronie-wolnych-mediow,artykuly,376935,1.html>.

²⁴ Projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/51186D6A21F3E825C1257F2A003D133C/%24File/158.pdf>.

²⁵ Ustawa z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2016/25/D2016000002501.pdf>.

²⁶ Pod prvními dvěma návrhy bylo podepsáno 72 poslanců, které reprezentovala poslankyně za Právo a Spravedlnost Elżbieta Kruková. Projekt ustawy o mediach narodowych. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/BE8E7FB04FB3B43EC1257FA0003E170E/%24File/442.pdf>. Projekt ustawy o składce audiowizualnej. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/CF665CB9E6830DBCC1257FA0003E16FC/%24File/443.pdf>. Projekt ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o mediach narodowych i ustawę o składce audiowizualnej. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/845BC72DF81856C3C1257FA0003E16E6/%24File/444.pdf>.

PiS chtěla skrze tyto návrhy zrušit dosavadní stav, ve kterém média veřejné služby fungovala jako obchodní společnosti, a naopak je ukotvit jako národní média, jejichž status by byl právnická osoba. Stejný osud měl pak potkat i Polskou tiskovou agenturu (PAP – Polska Agencja Prasowa). Zcela nové podoby se měl dočkat proces vybírání vedoucích orgánů médií. Vzniknout měla Rada národních médií, což měl být šestičlenný orgán, sestavený Sejmem²⁷, Senátem a prezidentem vždy po dvou členech, s jejich funkčním obdobím na šest let. Tato rada by přebrala kompetence dosavadních dozorcích rad a zároveň by na základě výběrového řízení jmenovala ředitele jednotlivých institucí. Ti pak měli dle plánu jednotlivá média vést po dobu dvou let.

I u takto fungujících národních médií neměla veřejnost zcela přijít o možnost kontroly. U národních médií měly vzniknout Veřejné programové rady, což měl být poradní orgán. Rada národních médií do nich měla jmenovat devět až patnáct lidí s funkčním obdobím na tři roky. Členy tohoto poradního orgánu se přitom měli stát lidé, přihlášení k výběru různými organizacemi (například vědeckými, náboženskými, různými sdruženími atd.), avšak nikoliv organizacemi politickými.

Významné změny měly proběhnout také ve financování národních médií. Součástí balíčku tří zákonů, představujících mediální reformu, byl zákon o audiovizuálním poplatku, který si kladl za cíl zcela obměnit systém výběru peněz od obyvatel na provoz (nově) národních médií. Dosud platilo²⁸, že výběr poplatku je spojen s vlastnictvím televize nebo radiopřijímače v domácnosti (bez ohledu na jejich počet v domácnosti – jeden přístroj stačil k nároku na výběr poplatku). Výše poplatku činila v roce 2016 7 zlotých měsíčně za rádio a 22,70 zlotých měsíčně za televizi²⁹. V přepočtu šlo o částku zhruba 44 korun za rádio a zhruba 143 korun za televizi³⁰. Odlišná pravidla platila pro firmy a neziskové organizace, které musely poplatek odvádět za každý svůj přístroj. Tyto

²⁷ Jeden člen Rady národních médií dosazený ze Sejmu musel být kandidátem přihlášeným nejpočetnějším poslaneckým klubem opoziční strany. Více přímo v návrhu zákona. Projekt ustawy o mediach narodowych. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/BE8E7FB04FB3B43EC1257FA0003E170E/%24File/442.pdf>.

²⁸ Podle zákona z roku 2005. Ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2005/s/85/728/D2005085072801.pdf>.

²⁹ Jak uvádíme v textu, částka 22,70 zlotých se platila za televizi, zároveň se ale platila v případě vlastnictví televize, a zároveň i rádia. Wysokość opłat abonamentowych za używanie odbiorników RTV w 2016 roku. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.krrit.gov.pl/abonament/wysokosc-oplat-abonamentowych/>.

³⁰ Počítáme-li s hodnotou 1zł=6,302 Kč, což byl kurz ke dni 20. dubna 2016, tedy ke dni předložení nového zákona v Sejmu. Tuto hodnotu jsme zjistili z webu České národní banky. Kurzy devizového trhu. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp.

peníze vybírala pošta. PiS ale v důvodové zprávě u návrhu zákona³¹ argumentovala tím, že takový stav nebyl efektivní, a to kvůli více faktorům – v době moderních technologií mohli lidé sledovat a poslouchat veřejnoprávní vysílání i na jiných přístrojích, než je televize a rádio, a také nebyl k dispozici relevantní seznam všech zaregistrovaných vlastníků přístrojů³². Druhý zmíněný důvod vedl podle PiSu ke špatnému výběru poplatků.

Nově tedy PiS navrhovala zrušení vázanosti poplatku na vlastnictví příjemce a naopak chtěla prosadit jeho vázanost na připojení k elektrické síti. Právě to by vytvářelo povinnost poplatek na provoz národních médií platit, přičemž by se jednalo o jakýsi paušál ve výši 15 zlotých měsíčně, bez ohledu na to, zda je plátcem domácností, firmou, nebo jinou institucí. Povinnost vybírat poplatek měl mít dodavatel energie, který by finální sumu odváděl na účet finančního úřadu. Ten by pak peníze přeposlal Fondu národních médií, což měla být nová instituce, s jejímž vznikem počítala mediální reforma. Tuto novou právnickou osobu, Fond národních médií, měla řídit již výše zmíněná a popsaná Rada národních médií, a právě z tohoto fondu se měla jednotlivá národní média financovat.

Vedle peněžní a organizační otázky stojí za zmínku i fakt, že v návrhu zákona se objevily i pasáže, které by určitým způsobem narušily sekularismus veřejnoprávních vysílatelů. Dokument totiž počítá s tím, že „*institute respektují křesťanský systém hodnot (...)*“.³³ Ambiciózní plán naprosté reformy systému médií veřejné služby ale nedošel zdárného naplnění.

3.2.2. Druhý pokus

Návrh zákona o národních médiích počítal s účinností od 1. července 2016 tedy počítal s tím, že tato „velká“ mediální novelizace plynule ze dne na dne naváže³⁴ na končící „malou“ mediální novelizaci z konce roku 2015.

³¹ Projekt ustawy o skłádce audiowizualnej. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/CF665CB9E6830DBCC1257FA0003E16FC/%24File/443.pdf>.

³² Podle zprávy sice museli majitelé přístrojů zaregistrovat televize a rádia na poště, neexistoval ale efektivní způsob, jak k tomu tyto obyvatele donutit. Tamtéž.

³³ Píše se o tom hned ve čtvrtém článku první části zákona o národních médiích. Více přímo v návrhu zákona. Projekt ustawy o mediach narodowych. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/BE8E7FB04FB3B43EC1257FA0003E170E/%24File/442.pdf>.

³⁴ Toto se nemělo týkat zákona o audiovizuálním poplatku, který měl vejít v účinnost až 1. ledna 2017. Více v prováděcím předpisu k zákonu o národních médiích a zákonu o audiovizuálním poplatku. Projekt ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o mediach narodowych i ustawę o skłádce audiowizualnej. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/845BC72DF81856C3C1257FA0003E16E6/%24File/444.pdf>.

Jak ale ukazují internetové stránky Sejmu³⁵, které zaznamenávají legislativní procesy jednotlivých zákonů, 17. května 2016 došlo k pozastavení projednávání všech tří předpisů, které dohromady tvořily soubor zákonů „velké“ mediální reformy. O necelý měsíc později, 8. června 2016, vystoupil v médiích (již dříve zmiňovaný) náměstek ministra kultury Krzysztof Czabański s informací, že plánovaný soubor zákonů obsahuje změny podléhající oznamovací povinnosti institucím Evropské unie, což je proces, který může trvat od osmi do osmnácti měsíců, a že zákony se tak nepodaří schválit a uvést je do praxe od 1. července 2016, jak se původně plánovalo.³⁶ Aby tedy nevzniklo právní vakuum, měl původně plánovaný balík zákonů nahradit jiný předpis – „překlenovací“³⁷ zákon o Radě národních médií, navržený opět Právem a Spravedlností³⁸. Ten se dostal do Sejmu den před vystoupením Czabańského v médiích, tedy 7. června 2016.

Návrh³⁹ počítal se vznikem Rady národních médií jakožto subjektu, který bude mít ve své kompetenci úkony týkající se systému a personálního složení vedoucích orgánů médií veřejné služby. Rada tedy měla přebrat pravomoci, které měl k médiím veřejné služby na základě „malé“ mediální novelizace z konce roku 2015 ministr státního pokladu, a měla to být právě ona, kdo by jmenoval členy dozorčích i správních (u nich včetně šéfa) rad. Nově se však měla tato pravomoc týkat i dosazování do orgánů Polské tiskové agentury (PAP).

Rada národních médií měla být nezávislá na exekutivě a měla být pluralitní, čehož mělo být docíleno specifickým mechanismem dosazování jejích členů. Těch mělo být pět, dosazovaných Sejmem (3 členové) a prezidentem (2 členové). Prezident měl přitom dvě křesla obsazovat lidmi, které mu navrhly dva nejpočetnější poslanecké kluby opozičních stran. Funkční období osob zasedajících v Radě národních médií stanovoval návrh zákona na šest let.

³⁵ Poselski projekt ustawy o mediach narodowych. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=442>. Poselski projekt ustawy o składce audiowizualnej. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z:

<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=443>. Poselski projekt ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o mediach narodowych i ustawę o składce audiowizualnej. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=444>.

³⁶ Píše o tom vedle dalších například Rzeczpospolita v článku: „Nowa opłata audiowizualna z opóźnieniem. Duża ustawa medialna nie wejdzie w życie od 1 lipca 2016 r.“. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.rp.pl/Konsumenci/306089928-Nowa-oplata-audiowizualna-z-opoznieniem-Duza-ustawa-medialna-nie-wejdzie-w-zycie-od-1-lipca-2016-r.html#ap-1>.

³⁷ Tak zákon nazval Czabański. Tamtéž.

³⁸ Pod návrhem bylo podepsáno 45 poslanců, které reprezentovala poslankyně za Právo a Spravedlnost Elżbieta Kruková. Projekt ustawy o Radzie Mediów Narodowych oraz o zmianie niektórych ustaw. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/D742D8F59D059E61C1257FCC004B7C6D/%24File/592.pdf>.

³⁹ Tamtéž.

Kromě úpravy vztahu mezi Radou národních médií a veřejnoprávními vysílately (a PAP) obsahoval návrh Práva a Spravedlnosti také požadavek na ztenčení regulátora, tedy Národní rady pro rozhlas a televizi. Ta měla mít jen tři členy, přičemž po jednom by je do křesel dosazoval Sejm, Senát a prezident. Právo a Spravedlnost to v důvodové zprávě u návrhu zákona⁴⁰ odůvodňuje tím, že ve chvíli, kdy se tato rada stává pouze regulátorem, a nemá žádné dosazovací kompetence k vedoucím orgánům veřejnoprávních médií, stačí aby v ní zasedalo méně lidí.

Tento „překlenovací“ zákon prošel Sejmem ještě v červnu, konkrétně ho poslanci schválili 22. června 2016 a 27. června 2016 (tři dny před vypršením platnosti předchozí novelizace z konce roku 2015) ho⁴¹ podepsal prezident Andrzej Duda.⁴² Právu a Spravedlnosti se tak podařilo prosadit kus novely, kterou strana slibovala už dříve v důvodové zprávě k zákonu z prosince 2015. Vzhledem k ohlašovací povinnosti v Bruselu ale prošla do praxe jen část z celkového, výše popisovaného plánu. Revoluce se tak například nedočkala systém financování veřejných médií.

3.3. O Radě národních médií a jejích prvních krocích

V této kapitole krátce popíšeme, jak vypadala Rada národních médií (vzniklá na základě „překlenovacího“ zákona) v praxi. Zároveň se zaměříme na její první kroky, které uskutečnila po svém ustavení.

Rada se poprvé sešla 1. srpna 2016 ve složení: Joanna Lichočka (poslankyně PiS), Elżbieta Kruk (poslankyně PiS), Grzegorz Podzorny (do rady nominován stranou Kukiz'15), Juliusz Braun (do rady nominován stranou Občanská Platforma) a Krzysztof Czabański (poslanec PiS, již výše v textu zmiňovaný). Právě Czabański se stal na prvním setkání rady jejím předsedou.

Hned další den, tedy 2. srpna 2016 rada ve schůzi pokračovala a pozvala si tentokrát na setkání i členy správních a dozorčích rad médií veřejné služby. Na společném jednání se chtěla pětice představující nový orgán seznámit se stavem a aktuálním

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o Radzie Mediów Narodowych. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20160000929&type=2>.

⁴² Pro bylo 227 poslanců, 207 bylo proti a 1 se hlasování zdržel. V Senátu pak bylo pro novelu 55 hlasů a 23 proti. Nikdo se v horní komoře nezdržel hlasování. Více na stránkách Sejmu a Senátu. Poselski projekt ustawy o Radzie Mediów Narodowych oraz o zmianie niektórych ustaw. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=592>. Ustawa o Radzie Mediów Narodowych. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.senat.gov.pl/sklad/senatorowie/szczegoly-glosowania,210,3,9.html>.

fungováním těchto médií. Kroky, které hned v tento druhý den svého působení rada podnikla, lze ale chápat jako minimálně kontroverzní.

Na setkání s vedoucími orgány veřejnoprávních médií byl samozřejmě rovněž ředitel TVP Jacek Kurski, který tento post zastával od doby, kdy ho do něj jmenoval ministr státního pokladu na základě mediální novelizace z roku 2015 (viz výše v textu). Kurski si měl při schůzce postěžovat, že televizi přebral v nepříznivé situaci, ale zároveň se měl pochválit, že ačkoliv oficiální průzkumy indikují opak, sledovanost pod jeho vedením vzrůstá⁴³. Rada ho po tomto vystoupení na místě čtyřmi z pěti hlasů odvolala⁴⁴. Následně vyhlásila přestávku, po které měla stanovit, koho dosadí do funkce dočasného ředitele, než se ve výběrovém řízení rozhodne o novém šéfovi TVP. Ti z Rady národních médií, kteří jsou součástí PiSu, během přestávky odjeli, a směřovat měli do sídla strany, kde na ně měl čekat předseda Práva a Spravedlnosti Jarosław Kaczyński⁴⁵. Po tomto setkání, při kterém se měl do věci Kaczyński vložit ve prospěch Kurského, se členové PiSu zasedající v radě vrátili na schůzi. Přijeli se zcela jiným a novým postojem k odvolání Jacka Kurského. Rada v podstatě změnila své předchozí rozhodnutí, a místo aby Jacka Kurského na místě odvolala, tak jak to vypadalo před pauzou, rozhodla se, že platnost odvolání přijde až ve chvíli, kdy skončí výběrové řízení na nového ředitele v říjnu⁴⁶. Jacek Kurski tak navzdory prvnímu rozhodnutí rady ve své funkci setrval. Joanna Lichočka, členka rady za Právo a Spravedlnost, odůvodnila tento postup v rozhovoru s novinářkou Elżbietou Rutkowskou (2016) tím, že si rada nebyla jistá, zda je jmenování dočasného ředitele vůbec slučitelné s právními předpisy, a tak se termín odvolání ředitele raději posune ke dni vyhlášení výsledků výběrového řízení. Tímto sledem přinejmenším pozoruhodných událostí tedy Rada národních médií započala svoje fungování.

⁴³ Informace z průběhu setkání médiím poskytl Juliusz Braun, člen rady nominovaný Občanskou Platformou. Jeho výpověď přináší například článek „Jacek Kurski odwołany ze stanowiska prezesa TVP, ale...“ na serveru press.pl, který se věnuje dění v polských médiích. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.press.pl/tresc/45083,jacek-kurski-nie-jest-juz-prezem-tvp>.

⁴⁴ Pro Kurského odvolání hlasovali všichni členové rady za PiS a Juliusz Braun za Občanskou Platformu. Pátý Grzegorz Podzorny se hlasování zdržel. Tamtéž.

⁴⁵ Informace o schůzce členů rady za PiS s Jarosławem Kaczyńskim získal deník Rzeczpospolita. V článku „Jacek Kurski zostaje, bo tak chciał Kaczyński. Kompromitacja Rady Mediów Narodowych“ tyto informace přebírá Newsweek. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.newsweek.pl/polska/jacek-kurski-prezes-tvp-kaczynski-i-rada-mediow-narodowych,artykuly,394749,1.html>.

⁴⁶ Pozměněné rozhodnutí svými hlasy podpořili všichni ti, kdo v radě seděli za PiS. Grzegorz Podzorny se hlasu opět vzdal a Juliusz Braun za Občanskou Platformu se hlasování odmítl zúčastnit, protože ho považoval (vzhledem k tomu, že rada již jedno stanovisko přijala) za nelegitimní. Tyto informace vyplývají z již zmiňovaného článku „Jacek Kurski odwołany ze stanowiska prezesa TVP, ale...“ na serveru press.pl, který se věnuje dění v polských médiích. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.press.pl/tresc/45083,jacek-kurski-nie-jest-juz-prezem-tvp>.

Dalším zásadním úkolem, který Radu národních médií čekal, byla právě zmíněná volba ředitele TVP. Do výběrového řízení, které rada vyhlásila, se přihlásilo 23 uchazečů (včetně Jacka Kurského). Konkurs, do kterého se mohli přihlašovat do 15. září 2016, se skládal ze tří etap. První z nich znamenala přezkoumání přihlášky (například zda obsahuje všechny náležitosti) a jejich vyhodnocení. Na základě verdiktu z této první etapy postoupilo do druhého kola 18 uchazečů. Za zmínku zde stojí, že se mezi nimi nacházel i Grzegorz Braun, politik, který měl v době konkurzu záznam v trestním rejstříku. To přitom bylo v rozporu se stanovenými požadavky rady, která Brauna přesto pustila do dalšího kola, i přes toto narušení pravidel. Podle novinářky Marty Ciastoch (2016) to šéf rady Krzysztof Czabański odmítl komentovat. Braun ale nakonec ve druhém kole také zůstal a dál se už nedostal. Z 18 zájemců, u kterých rada ve druhém kole zkoumala jejich zkušenosti v mediální oblasti, zbyli ve třetí etapě 4. Vedle Jacka Kurského to byli Agnieszka Romaszewska-Guzy (ředitelka kanálu Bielsat), Krzysztof Skowroński (předseda Sdružení polských novinářů) a Bogdan Czajkowski (divadelní a filmový režisér). Nakonec to byl dosavadní šéf TVP Jacek Kurski, kdo vyhrál, a stal se tak staronovým ředitelem. Ve třetím kole, kde kandidáti probírali na setkání s radou kromě jiného své plány, jak vést televizi veřejné služby, porazil své oponenty a získal čtyři z pěti hlasů (proti Kurskému hlasoval Juliusz Braun nominovaný za Občanskou Platformu). Stalo se tak 12. října 2016. Nicméně i tuto volbu, podobně jako popsané odvolání ředitele Kurského, provázela kontroverze. Některá média totiž tvrdila, že i tentokrát v jeho prospěch zasáhl šéf PiSu Jarosław Kaczyński. Jmenujme v této souvislosti například novinářku Agnieszkę Kublik (2016) z Gazety Wyborczej, která tvrdila, že členové PiS zasedající v radě Kurského volili díky schůzce z předešlého dne, kdy si Jarosław Kaczyński pozval předsedu Rady národních médií Krzysztofa Czabańského na osobní setkání⁴⁷.

3.4. Reakce Ústavního soudu na změny v médiích veřejné služby

Převratnými změnami, které se ve veřejnoprávních médiích udály od nástupu PiS k moci, se v prosinci 2016 zabýval i Ústavní soud (polsky Trybunał Konstytucyjny). Podnět mu k tomu dal ombudsman (polsky RPO – Rzecznik praw obywatelskich)

⁴⁷ Informaci o tom, že se Czabański měl s Kaczyńskim potkat publikoval server wPolityce.pl v článku „Konkurs na prezesa TVP może zostać unieważniony? ”W sytuacji pata Rada może powołać osobę spoza grona kandydatów““. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://wpolityce.pl/media/311634-rada-mediow-narodowych-ma-dzis-wybrac-prezesa-tvp-konkurs-moze-zostac-uniewazniony>.

a uskupení poslanců, kteří zpochybňovali ústavnost novelizace mediálního zákona z konce roku 2015.

Dokument, který ombudsman Adam Bodnar (2016) k soudu poslal, například hovoří o tom, že díky přímému podřízení vedoucích orgánů vládnímu činiteli (ministru státního pokladu) může vznikat v médiích veřejné služby tlak na to, aby je jejich výstupy nedostávaly do konfrontace s vládou. Dále pak veřejný ochránce práv (op. cit.) poukázal například na to, že přímým podřizováním těchto médií kabinetu se situace vrací do doby socialismu, kdy tomu bylo obdobně.

Skupina poslanců zas ve svém podnětu⁴⁸ zpochybňuje způsob, jakým parlament novelu projednal a nakonec přijal. Reforma totiž prošla oběma komorami ve zrychleném řízení, což podle stěžujících si poslanců nebylo adekvátní, vzhledem k významným změnám, které novela zavedla. Problémové podle nich bylo také to, že si novelizace před svým schválením neprošla žádnou veřejnou, ani parlamentní debatou. Zastání pak v podnětu našla Národní rada pro rozhlas a televizi. Regulátorovi totiž podle uskupení poslanců nová reforma vzala některé pravomoci, které musí mít pro vykonávání svých z ústavy vyplývajících povinností.

Věci se Ústavní soud zabýval 13. prosince 2016 a právě Národní rada pro rozhlas a televizi byla středobodem verdiktu⁴⁹. Například zrychlené řízení při přijímání novely totiž soud nepovažoval za ústavní otázku, ale regulátora se zastal. Konkrétně podle něj není slučitelné s ústavou, aby byla Národní rada pro rozhlas a televizi naprosto vynechána z procesu jmenování vedoucích orgánů veřejnoprávních médií. Podle verdiktu samozřejmě mohou zákonodárci tento proces měnit, ale nemohou z něj vynechat regulátora tak, aby tento nemohl plnit, co je mu uloženo ústavou. Ve verdiktu pak soud píše, že právní stav, který hodnotí, už není zcela aktuální, protože mezi tím parlament přijal zákon o Radě národních médií, který předmětnou novelu vysílacího zákona z konce roku 2015 nahradil. Soud tak ze svého hodnocení vynechal cokoli, co nová zákonná úprava v polovině roku 2016 změnila. Národní rada pro rozhlas a televizi ale zůstala postavená mimo proces jmenování vedoucích orgánů médií veřejné služby. Podle soudce

⁴⁸ Skupinu poslanců reprezentovali tři z nich, a sice Kamila Gasiuk-Pihowicz, Marta Golbik a Grzegorz Furgo (všichni ze strany Nowoczesna). Více přímo v dokumentu. Wniosek o kontrolę konstytucyjności prawa. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: https://klub.nowoczesna.org/item/download/69_e25e6b98711619d57691d3eca5891a81.

⁴⁹ Svě verdikty Ústavní soud zveřejňuje na webu. Více přímo na webových stránkách soudu. Komunikat po: Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://trybunal.gov.pl/rozprawy/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/9508-ustawa-o-zmianie-ustawy-o-radiofonii-i-telewizji/>.

zpravodaje Marka Zubika měli zákonodárci tento stav změnit⁵⁰. To se ale do konce roku 2016 (tedy do chvíle, do které situaci v Polsku zkoumáme) nestalo.

⁵⁰ Soudce to řekl médiím. Jeho slova cituje vedle jiných například Rzeczpospolita v článku „TK: mała ustawa medialna częściowo niezgodna z konstytucją“. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.rp.pl/W-sadzie-i-urzedzie/312139936-TK-mala-ustawa-medialna-czesciowo-niezgodna-z-konstytucja.html#ap-1>.

4. Reflexe proměn normativního prostředí

Otázku, kam směřují polská média veřejné služby, si položil Karol Jakubowicz (2007) už před zhruba deseti lety. Tehdy samozřejmě nemohl vědět o legislativních změnách v roce 2010, ani o těch z poslední doby, ale konstatoval, že existuje určitá krize polských veřejnoprávních médií, jejíž vývoj v budoucnu je nejistý, ale která se dá rozčlenit na několik bodů, přičemž jedním z těchto bodů je krize vedení veřejnoprávních médií.

Viníků krize vedení médií veřejné služby vidí několik a jedním z nich je podle autora (op. cit., s. 252) „*způsob jmenování orgánů společnosti, nezajišťující, že budou povoláni odborníci, ale téměř garantující odstranění lidí z dozorčích a správních rad po skončení jejich funkčního období.*“ Jakubowicz (op. cit.) dokonce navrhoval změnit celkově systém vedení veřejnoprávních médií. Nicméně revoluční změna potkala v roce 2015 jen právě Jakubowiczem kritizovaný způsob jmenování rad. Pokud autor protestoval proti systému, který nezajišťoval vedení veřejnoprávních médií odborníky, pak se po roce 2015 něco takového stalo už absolutně nemyslitelným, když místo z výběrového řízení vzešli členové rad z vůle ministra vlády.

Tím se dostáváme ke konstatování, že už jen tento samotný fakt je v rozporu s atributem nezávislosti na vládě, který, jak jsme napsali v první části práce, veřejnoprávním médiím přisuzuje McQuail. Můžeme sice rozlišovat mezi institucionální a redakční nezávislostí, ale skutečnost, že členy obou rad (včetně generálního ředitele) jmenuje ministr vlády, je stále v rozporu minimálně s McQuailovým požadavkem na svobodu médií, tedy že nemají podléhat přímé kontrole vlády. Celý tento stav po roce 2015 šel také přesně proti doporučení Rady Evropy z roku 1996.

Aplikujeme-li modely Chrise Hanrettyho, které rozlišují způsob vedení veřejnoprávních médií, zejména pak způsob vzniku a fungování jejich vedoucích orgánů, docházíme k zajímavému závěru, totiž že Polsko se ani před novelou z roku 2015, ani po ní nenacházelo v žádné modelové situaci. Sám Hanretty (2007, s. 13) před deseti lety napsal, že „*je jen jeden vysílatel – Telewizja Polska – který má dvě rady, které jsou dosazovány nezávislým regulátorem.*“ To se do roku 2015 v podstatě nezměnilo. Nicméně, a to je druhá část onoho zajímavého závěru, ani po novele v roce 2015 nelze Polsko nikam zařadit. Nejblíže mělo snad k modelu Zbytkových vysílatelů, kde jmenuje členy vláda, ovšem členy jen jedné rady sdružující správní a dozorčí orgán. Optikou

Hanrettyho modelů se tak polská veřejnoprávní média nenacházela před novelou v roce 2015 ani po ní v žádné Hanrettym popsané normě.

Komparovat situaci před novelou v roce 2015 a po ní můžeme také za pomoci nastíněných modelů mediálních systémů Hallina a Manciniho. Ti v námi výše citovaném díle aplikují své modely zejména na země západního světa, nicméně později autoři (2012) vypracovali spolu s kolektivem studii, která aplikuje jejich modely i na některé státy mimo západní Evropu a Spojené státy, přičemž mezi těmito zeměmi, kterými se zabývají, se nachází i Polsko.

Tehdy ve studii Bogusława Dobek-Ostrowska (op. cit., s. 34) napsala v souvislosti s politickým paralelismem v médiích veřejné služby, že *„polský systém veřejnoprávního vysílání se dá popsat jako „politika nad vysílacím systémem“, kde jmenování do řídicího orgánu zajišťuje politickou kontrolu.“* Jako stěžejní bod, na kterém to lze ilustrovat zmínila dobu, kdy byl prezidentem Lech Kaczyński (op. cit.). Dále tak autorka (op. cit., s. 37-38) konstatovala, že u veřejnoprávních médií v Polsku *„můžeme jistě mluvit o vysoké úrovni politického paralelismu.“* Jestliže takto popisovala autorka polská veřejnoprávní média před rokem 2015, pak můžeme říci, že po novele v roce 2015 se politický paralelismus médií veřejné služby ještě prohloubil, a dokonce lze s jistotou konstatovat, že se tehdy polská veřejnoprávní média zařadila zcela do Hallinem a Mancinim stanoveného vládního modelu řízení vysílání veřejné služby, který popisujeme v první části práce. Autorka (op. cit.) tedy, co se týče veřejnoprávních médií, přiřazuje Polsko spíše k modelu polarizovaného pluralizmu. Můžeme konstatovat, že se přímým podřízením jmenování správních a dozorčích rad veřejnoprávních médií ministři vlády posunulo Polsko (v oblasti médií veřejné služby) k modelu polarizovaného pluralizmu zcela.

Jak víme, situace ale nezůstala ve stejném stavu jako po novele z roku 2015. Za pomoci navržených teoretických rámců zde budeme komparovat také situaci současnou, tedy tu kdy funguje Rada národních médií, se stavem dřívějším.

Na Radu národních médií v podstatě přešly všechny pravomoci, které novelou z roku 2015 získal vůči veřejnoprávním médiím ministr státního pokladu. Mohla by tu tak být řeč o nezávislosti a stejně tak i o svobodě médií (dle námi zmíněných definic McQuaila) v mnohem větší míře. Faktem ale zůstává, že rada je politicky nominována a není při svém postupování nijak zvlášť limitována. To znamená, že pokud před námi zkoumanými novelami PiSu podle Bogusławy Dobek-Ostrowské (op. cit., s. 45) platilo, že *„(tehdejší) systém vedení (veřejnoprávních médií) dovoval vládnoucí straně spolu*

s koaličními partnery ovládat efektivně média,“ pak se toto vrací, ovšem s tím rozdílem, že tehdy (rovněž politicky nominovaná) Národní rada pro rozhlas a televizi jmenovala členy správních a dozorčích rad nutně na základě výběrového řízení. To se Rady národních médií netýká. Už tehdejší stav označuje autorka (op. cit.) za blízký modelu politického paralelismu. Lze tedy konstatovat, že nyní je mu ještě blíží, než před rokem 2015, ne však tak blízko jako po novele v roce 2015, kdy úroveň politického paralelismu dosahovala vrcholu.

Je-li řeč o politickém paralelismu, je ještě důležité se zeptat, zda polská veřejnoprávní média zůstala ve vládním modelu řízení vysílání veřejné služby. Víme, že Rada národních médií (dosazující správní a dozorčí rady) je nominována politicky, ale prezidentem dosazení členové musejí být navrhováni opozicí. Pokud předpokládáme, že Sejm dosadí jen členy nominované koalicí (nebo zkrátka majoritou), pak lze mluvit o jakési proporčnosti ve složení rady. Mohli bychom tedy konstatovat, že z vládního modelu řízení vysílání veřejné služby se stává model parlamentní, nebo jak píše Hallin a Mancini (2008, s. 59), „*model proporčního zastoupení*“. Nicméně v praxi, jak jsme popsali výše, je Rada stejně pravděpodobně ovládaná jednou stranou, když přijde na důležitá rozhodnutí (jako příklad uveďme zmíněnou kontroverzi kolem volby ředitele TVP Kurského).

Porovnáme-li proměnu legislativy po zavedení Rady národních médií s tím, co státním doporučuje ve vztahu k veřejnoprávním vysílatelům Rada Evropy, docházíme k závěru, že vznikem Rady národních médií je toto doporučení naplňováno o něco lépe, než po novele v roce 2015. Jinými slovy: Rada národních médií je patrně o něco málo větší zárukou, že vedoucí orgány médií veřejné služby budou vybrány bez hrozby následných politických tlaků, než když tyto orgány jmenoval jen ministr vlády. Záměrně ale píšeme, že taková záruka je jen „o něco málo větší“, protože rozhodně politické vlivy nevylučuje, obzvlášť když je Rada nominována rovněž politicky.

Kdybychom měli současnou situaci popsat prizmatem Hanrettyho modelů, dostáváme se opět k podobnému konstatování, jako u situace po novelizaci v roce 2015, totiž že na Polsko není aplikovatelný žádný Hanrettyho model. V jím stanovených modelech dosazují vedoucí orgány veřejnoprávních médií vláda, parlament, sociální skupiny, nebo nezávislý regulátor. Tím ale Rada národních médií není. Vznikla jako politicky nominovaný orgán, který jmenuje správní a dozorčí rady, avšak regulátorem zůstala Národní rada pro rozhlas a televizi. Zdá se tak, že Polsko se opět nachází mimo normy, které Hanretty nabízí.

Jestliže o situaci po novele v roce 2015 jsme napsali, že vylučovala svobodu veřejnoprávních médií, jak ji definuje McQuail, pak s Radou národních médií alespoň formálně přišla svoboda zpět. Média veřejné služby, přesněji řečeno jmenování jejich vůdčích orgánů, nepodléhají přímé kontrole vlády. Opět ale cítíme nutnost zmínit, že teorie se s praxí, jak ukazuje činnost Rady, rozchází. S nezávislostí, nebo spíše autonomií médií veřejné služby (jak jsme citovali výše v práci Jakubowicze) je to podobné. Formálně existuje. Nicméně ve skutečnosti je to zřejmě jinak. Zde se odkážeme na slova odborníků z polské akademické sféry, které jsme při sepisování této práce požádali o názor. Profesor Igor Borkowski⁵¹ z Vratislavské univerzity (Uniwersytet Wrocławski), konkrétně z Institutu žurnalistiky a sociální komunikace, na otázku, zda má vláda nad veřejnoprávními médii nějakou moc, napsal, že existuje viditelná ingerence vládní strany právě do Rady národních médií a ilustroval to příklady. Mezi nimi je i výše popsaná kontroverze kolem ředitele TVP Kurského. Změny jsou podle něj viditelné také v personálním složení TVP a Polského rádia, odkud byli někteří novináři propuštěni a *„nahrazení mladými novináři z pravicových médií, především nacionálně-náboženské televize Trwam, nebo pravicové Televize Republika.“* Změny mají podle Borkowského také ideologický rozměr: TVP například *„podhodnocuje počet protestujících v demonstracích proti vládě PiS, manipuluje s informací i obrazem, prosazuje zejména vládnoucí stranu, nebo její úhel pohledu, selektuje respondenty, experty atd.“* Podobně situaci hodnotí i doktor Damian Guzek⁵² ze Slezské univerzity v Katovicích (Uniwersytet Śląski w Katowicach), konkrétně z Institutu politických věd a novinářiny, který v rozhovoru řekl, že dle jeho názoru tkví hlavní problém v tom, že v praxi do jmenování ředitele televize neingerovala ani tak vláda, jako přímo šéf vládnoucí strany Jarosław Kaczyński. *„Jestli se podíváme na obsah zpravodajství ve veřejnoprávní televizi, a bavíme se jen o pocitu, ne o bádání, jde většinou o materiály, které mají prezentovat, nebo chránit stanoviska vládnoucí strany. Ne nutně vlády, ale určité vládnoucí strany.“*

Komparujeme-li tedy současnou a minulou situaci v polských veřejnoprávních médiích s navrženými teoretickými rámci, docházíme k závěru, že k proměnám v normativním prostředí došlo. Změny jsou přitom neblahé, protože realita se vzdaluje od ideálních atributů normativního prostředí, jako je nezávislost a svoboda médií veřejné služby. Události, které se v prostředí polských veřejnoprávních médií po reformách odehrály (ať už je řeč o kontroverzích kolem fungování Rady národních médií, nebo

⁵¹ Viz příloha č. 2

⁵² Viz příloha č. 3

o odborníky zmiňované, všemožnými způsoby prováděné ingerenci vlády a strany Právo a Spravedlnost do veřejnoprávních médií) to celkem zřetelně naznačují. Docházíme zároveň k závěru, že normativní prostředí se nezměnilo s příchodem vlády Práva a Spravedlnosti definitivně na celou dobu působení kabinetu Beaty Szydłové, ale že se proměňuje i v průběhu působení této vlády.

Myslíme tím, že po novele v 2015 nemohla být normativní očekávání spojená s nezávislostí a svobodou veřejnoprávních médií naplňována fakticky, ale ani formálně. S Radou národních médií, která vznikla po reformě v roce 2016, se sice otevřela formální cesta k naplnění zmíněných normativních očekávání, praxe ale ukazuje, že fakticky naplňována nejsou.

Závěr

V práci jsme se zabývali proměnami normativního prostředí veřejnoprávních médií v Polsku po roce 2015, tedy po nástupu vlády Práva a Spravedlnosti. Vycházeli jsme přitom z představy, že v Polsku, jakožto demokratické evropské zemi, existují určitá normativní očekávání spjatá s ideálními atributy normativního prostředí. Komparací teoretických rámců navržených významnými autory s obdobím před reformami Práva a Spravedlnosti a po nich jsme došli k závěru, že v normativním prostředí k viditelným a popsitelným proměnám došlo. Konstatovali jsme navíc, že normativní prostředí se proměňovalo nejen s příchodem nové vlády, ale i v průběhu jejího působení. Zároveň jsme proměny označili za neblahé, protože ideální normativní očekávání (nezávislost, svoboda...), jak o nich píše například McQuail, nejsou naplňována, respektive realita se vzdaluje od ideálních atributů normativního prostředí. Ukázali jsme si, že normativní očekávání vládní strany vůči veřejnoprávním médiím se s ideálem značně rozchází. Ilustrovali jsme to konkrétními příklady ingerence Práva a Spravedlnosti do fungování médií veřejné služby. Uvedli jsme také, že s politizací veřejnoprávních médií má Polsko zkušenosti už v historii, byť ne s tak velkou, jako v současnosti.

Tato práce tak poskytuje východisko pro další možné studie, které by mohly zkoumat, zda například existují společné příčiny proměn v normativním prostředí polských veřejnoprávních médiích, nebo úžeji, jaké jsou příčiny těchto, námi popsaných, posledních změn. Za výzkum by také stálo, zda a (pokud ano) jak se promítají tyto změny do obsahů veřejnoprávních médií, nebo zda a (pokud ano) jak na proměny reagují diváci a posluchači (například zda se nějak mění sledovanost a poslechovost veřejnoprávních médií).

Summary

In our thesis, we have been dealing with the changes in the normative environment of public service media in Poland after 2015, after the inauguration of the government of party Prawo i Sprawiedliwość (Law and Justice). Our analysis was based on the idea, that in Poland, as a democratic European country, there are some normative expectations linked to the ideal attributes of the normative environment. By comparing the theoretical frameworks proposed by important authors with the period before the Law and Justice reforms and the period after them, we came to the conclusion that in a normative environment there were visible and describable changes. We have also stated that the normative environment has changed not only with the arrival of the new government but also during its operation. At the same time, we have described the transformations as unfortunate because the ideal normative expectations (independence, freedom ...), as McQuail writes about them, are not fulfilled, or reality is moving away from the ideal attributes of the normative environment. We have shown that the normative expectations of the governmental party towards the public service media differ greatly from the ideal. We have illustrated this with concrete examples of ingerence of Law and Justice to the functioning of public service media. We have also said that with the politicization of public media, Poland has experience in history, albeit not as big as it is today. This work provides the basis for further possible studies that could examine whether, for example, there are common causes of changes in the normative environment of the Polish public service media or, more narrowly, what are the causes of these recent changes described by us. It would also be worth researching if (and if so) how these changes are reflected in the content of the public service media, or how (and if so) the audience and listeners react to transformation (for example, whether the audience's viewing and listening changes.)

Použitá literatura

Knihy:

BRAUN, Juliusz. *Potęga czwartej władzy: media, rynek, społeczeństwo*. Wyd. 1. Warszawa: Wydawn. Szkolne i Pedagogiczne, 2005. 239 s. ISBN 83-020-9528-1.

DOBEK-OSTROWSKA, Bogusława. *Italianization (or Mediterraneanization) of the Polish Media System? Reality and Perspective*. In: HALLIN, Daniel C. a Paolo MANCINI. *Comparing media systems beyond the Western world*. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2012. 356 s. ISBN 978-1-107-69954-0.

GOBAN-KLAS, Tomasz. *Media i komunikowanie masowe: teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Wyd. 1, 2 dodr. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 2001. 336 s. ISBN 83-011-2707-4.

HALLIN, Daniel C. a Paolo MANCINI. *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 368 s. ISBN 978-80-7367-377-2.

JAKUBOWICZ, Karol. *Média a demokracie v 21. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017. 288 s. ISBN 978-80-210-8449.

JAKUBOWICZ, Karol. *Media publiczne: początek końca czy nowy początek*. Wyd. 1. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2007. 295 s. ISBN 978-836-0501-320.

KOSMAN, Marcełi. *Dějiny Polska*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. 452 s. ISBN 978-80-246-1842-5.

ŁÓDZKI, Bartłomiej. *Establishing the Dual Television System in Poland*. In: DOBEK-OSTROWSKA, Bogusława. a Michał. GŁOWACKI. *Comparing media systems in Central Europe: between commercialization and politicization*. Wrocław: Wydawn. Uniwersytetu Wrocławskiego, 2008. 244 s. ISBN 978-83-229-2937-7.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-717-8840-6.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. 640 s. ISBN 978-80-7367-574-5.

MCQUAIL, Denis. *Žurnalistika a společnost*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 254 s. ISBN 978-80-246-3093-9.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 539 s. ISBN 978-80-247-3568-9.

ŠMÍD, Milan. *Televize ve světě: Polsko*. Praha: Čs. Televize. 1989. 105 s. Nečíslovaná příloha. ISBN 808500500X.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

Zákony, návrhy zákonů, novely (v online podobě):

Projekt ustawy o mediach narodowych. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07].

Dostupné z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/BE8E7FB04FB3B43EC1257FA0003E170E/%24File/442.pdf>.

Projekt ustawy o Radzie Mediów Narodowych oraz o zmianie niektórych ustaw. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/D742D8F59D059E61C1257FCC004B7C6D/%24File/592.pdf>.

Projekt ustawy o skłádce audiowizualnej. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07].

Dostupné z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/CF665CB9E6830DBCC1257FA0003E16FC/%24File/443.pdf>.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/51186D6A21F3E825C1257F2A003D133C/%24File/158.pdf>.

Projekt ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o mediach narodowych i ustawę o składce audiowizualnej. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/845BC72DF81856C3C1257FA0003E16E6/%24File/444.pdf>.

Ustawa z dnia 11 kwietnia 1990 r. o uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz o zmianie ustawy - Prawo prasowe. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej* [online]. [cit. 2017-03-07]. Polskiej. Dostępne z:

<http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/1990/s/29/173/D1990029017301.pdf>.

Ustawa z dnia 15 października 1992 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/1993/s/7/33/D1993007003301.pdf>.

Ustawa z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2005/s/85/728/D2005085072801.pdf>

Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o Radzie Mediów Narodowych. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z:

<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20160000929&type=2>.

Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/1993/s/7/34/D1993007003401.pdf>.

Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://isap.sejm.gov.pl/Download;jsessionid=E085C48EC1BE8C5158856E5162630680?id=WDU19930070034&type=3>.

Ustawa z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20052672258.&type=3>.

Ustawa z dnia 30 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z: <http://www.dziennikustaw.gov.pl/du/2016/25/D2016000002501.pdf>.

Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o opłatach abonamentowych. In: *Sejm RP* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20101521023&type=2>.

E-články:

CIASTOCH, Marta. Kto nowym prezesem TVP? Zostało 4 kandydatów, a i tak wygra Jack Kurski. *Newsweek Polska* [online]. 2016-09-21. [cit. 2017-04-15]. Dostępne z: <http://www.newsweek.pl/polska/drugi-etap-wyboru-prezesa-tvp-jacek-kurski-i-17-kandydatow,film,397426.html>.

Jacek Kurski odwołany ze stanowiska prezesa TVP, ale... *Press* [online]. 2016-08-02. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z: <http://www.press.pl/tresc/45083,jacek-kurski-nie-jest-juz-prezem-tvp>.

KUBLIK, Agnieszka. Jacek Kurski wygrał konkurs na prezesa TVP. *Gazeta Wyborcza* [online]. 2016-10-12. [cit. 2017-04-15]. Dostępne z: <http://wyborcza.pl/1,75398,20826177,jacek-kurski-wygral-konkurs-na-prezesa-tvp.html>.

MEDIA WATCH. Konkurs na prezesa TVP może zostać unieważniony? "W sytuacji pata Rada może powołać osobę spoza grona kandydatów". *WPolityce* [online]. 2016-10-

12. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z: <http://wpolityce.pl/media/311634-rada-mediow-narodowych-ma-dzis-wybrac-prezesa-tvp-konkurs-moze-zostac-uniewazniony>.

NEWSWEEK.PL. Jacek Kurski zostaje, bo tak chciał Kaczyński. Kompromitacja Rady Mediów Narodowych. *Newsweek Polska* [online]. 2016-08-03. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z: <http://www.newsweek.pl/polska/jacek-kurski-prezes-tvp-kaczynski-i-rada-mediow-narodowych,artykuly,394749,1.html>.

NEWSWEEK.PL. KOD znowu wyszedł na ulice. Tym razem w obronie wolności mediów. *Newsweek Polska* [online]. 2016-01-09. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z: <http://www.newsweek.pl/polska/kolejna-demonstracja-kod-tym-razem-w-obronie-wolnych-mediow,artykuly,376935,1.html>.

NEWSWEEK.PL. Oficjalnie: Jacek Kurski prezesem TVP. Kto jeszcze będzie rządzić mediami publicznymi? *Newsweek Polska* [online]. 2016-01-08. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z: <http://www.newsweek.pl/polska/jacek-kurski-prezesem-tvp-nominacja-jacka-kurskiego,artykuly,376854,1.html>.

PAP a J.K. Nowa opłata audiowizualna z opóźnieniem. Duża ustawa medialna nie wejdzie w życie od 1 lipca 2016 r. *Rzeczpospolita* [online]. 2016-06-08. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z: <http://www.rp.pl/Konsumenci/306089928-Nowa-oplata-audiowizualna-z-opoznieniem-Duza-ustawa-medialna-nie-wejdzie-w-zycie-od-1-lipca-2016-r.html#ap-1>.

PAP a J.K. TK: mała ustawa medialna częściowo niezgodna z konstytucją. *Rzeczpospolita* [online]. 2016-12-13. [cit. 2017-04-20]. Dostępne z: <http://www.rp.pl/W-sadzie-i-urzedzie/312139936-TK-mala-ustawa-medialna-czesciowo-niezgodna-z-konstytucja.html#ap-1>.

RUTKOWSKA, Elżbieta. Odwołując Jacka Kurskiego po prostu wykonaliśmy swój obowiązek. *Press* [online]. 2016-08-03. [cit. 2017-04-14]. Dostępne z: <http://www.press.pl/tresc/45085,odwolujac-jacka-kurskiego-po-prostu-wykonalismy-swoj-obowiazek>.

ŠMÍD, Milan. Vádemékum polských médií veřejné služby. *Louč* [online]. 2015-12-31. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/16/2871231.html>.

Webové stránky:

DWORAK, Jan. Oświadczenie KRRiT w związku z poselskim projektem ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji [online]. 2015-12-30. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <http://www.krrit.gov.pl/krrit/aktualnosci/news,2187,oswiadczenie-krrit-w-zwiazku-z-poselskim-projektem-ustawy-o-zmianie-ustawy-o-radiofonii-i-telewizji.html>.

Archiwum Danych o Posłach: Posłowie V kadencji 2005–2007 [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/ArchAll2.nsf/Glowny5kad>.

Archiwum Danych o Posłach: Posłowie VI kadencji 2007–2011 [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://orka.sejm.gov.pl/ArchAll2.nsf/Glowny6kad>.

Komunikat po: Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji [online]. 2016-12-13. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://trybunal.gov.pl/rozprawy/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/9508-ustawa-o-zmianie-ustawy-o-radiofonii-i-telewizji/>.

Kurzy devizového trhu [online]. 2016-04-20. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp.

Ministerstwo Skarbu Państwa [online]. 2017. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <http://www.msp.gov.pl/>.

Poselski projekt ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o mediach narodowych i ustawę o składce audiowizualnej [online]. 2016. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=444>.

Poselski projekt ustawy o mediach narodowych [online]. 2016. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=442>.

Poselski projekt ustawy o Radzie Mediów Narodowych oraz o zmianie niektórych ustaw [online]. 2016. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z:

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=592>.

Poselski projekt ustawy o składce audiowizualnej [online]. 2016. [cit. 2017-03-30].

Dostępne z: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=443>.

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji [online]. 2016. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=D26F8A373E8AD3A9C1257F2A003E9559>.

Press freedom and media organisations issue statement opposing abolition of essential safeguards for public service media pluralism and independence in Poland [online].

2015-12-30. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z: <https://www.ebu.ch/news/2015/12/press-freedom-and-media-organiza>.

Ustawa o Radzie Mediów Narodowych [online]. 2016. [cit. 2017-03-30]. Dostępne z: <http://www.senat.gov.pl/sklad/senatorowie/szczegoly-glosowania,210,3,9.html>.

Ustawa o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji [online]. 2015. [cit. 2017-03-07].

Dostępne z: <http://www.senat.gov.pl/sklad/senatorowie/szczegoly-glosowania,181,42,9.html>.

Wysokość opłat abonamentowych za używanie odbiorników RTV w 2016 roku

[online]. 2016. [cit. 2017-03-07]. Dostępne z:

<http://www.krrit.gov.pl/abonament/wysokosc-oplat-abonamentowych/>.

Elektronické dokumenty:

BODNAR, Adam. Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich (do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie ustawy medialnej). In: Rzecznik Praw Obywatelskich [online]. 2016-03-24. [cit. 2017-04-19]. Dostępne z:

<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/wniosek-rpo-do-trybunalu-konstytucyjnego-w-sprawie-ustawy-medialnej>.

JAGLAND, Thorbjørn. Dopis Andrzejowi Dudowi. In: Council of Europe [online]. 2016-01-05. [cit. 2017-05-13]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168049a74c>.

Recommendation No. R (96) 10 of the committee of ministers to member states on the guarantee of the independence of public service broadcasting. In: Council of Europe [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168050c770>.

Wniosek o kontrolę konstytucyjności prawa. In: Nowoczesna [online]. 2016-04-05. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: https://klub.nowoczesna.org/item/download/69_e25e6b98711619d57691d3eca5891a81.

E-knihy a další e-zdroje:

HANRETTY, Chris. *Five ways to govern a public broadcaster* [online]. Florence: European University Institute, 2007 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://www.yumpu.com/en/document/view/48160156/five-ways-to-govern-a-public-broadcaster-chris-hanretty>.

ŠMÍD, Milan. *Veřejnoprávní média v zemích EU: jejich řízení a kontrola, vymezení činnosti*. Studie č. 5.348. Praha: Parlamentní institut, 2014, 98 s. ISSN 2533-4131. [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=101331>.

Rozhlasový pořad:

SANGER, Ireneusz. *Popołudnie z nami* [rozhlasový pořad]: 26. října. In: Polskie Radio PiK [online]. 2015-10-26. [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <http://www.radiopik.pl/52,773,26-pazdziernika>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Výsledek Práva a Spravedlnosti v parlamentních volbách v Polsku v roce 2015 (tabulka)

Příloha č. 2: Přeložený přepis e-mailu od profesora Igora Borkowského (text)

Příloha č. 3: Přeložený přepis rozhovoru s doktorem Damianem Guzkem (text)

Přílohy

Příloha č. 1: Výsledek Práva a Spravedlnosti v parlamentních volbách v Polsku v roce 2015 (tabulka)

Sejm (dolní komora parlamentu)		Senát (horní komora parlamentu)	
Křesel celkem:	460	Křesel celkem:	100
Právo a Spravedlnost:	235	Právo a Spravedlnost:	61
Další v pořadí (Občanská platforma):	138	Další v pořadí (Občanská platforma):	34
Právo a Spravedlnost (procent hlasů):	37.58 %	Právo a Spravedlnost (procent hlasů):	neuveđeno
Další v pořadí, procent hlasů (Občanská platforma):	24.09 %	Další v pořadí, procent hlasů (Občanská platforma):	neuveđeno

Zdroj: Web Státní volební komise. Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2015: Wyniki wyborów do Senatu RP. Państwowa Komisja Wyborcza [online]. Warszawa: Państwowa Komisja Wyborcza [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: http://parlament2015.pkw.gov.pl/351_Wyniki_Senat. Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2015: Wyniki wyborów do Sejmu RP. Państwowa Komisja Wyborcza [online]. Warszawa: Państwowa Komisja Wyborcza [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: http://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm

Příloha č. 2: Přeložený přepis e-mailu od profesora Igora Borkowského (text)

Vážený pane Kryštofe,

Velmi Vám děkuji za dopis a důvěru.

Můj názor je (rozumím, že zdroje a informace máte, a toto má být moje výpověď v této záležitosti):

- Změna v rozsahu fungování médií je očividná, po novelizaci Vysílacího zákona a ustanovení Rady národních médií formálně vypadly z rozsahu činností KRRiT záležitosti související s veřejnoprávními médií, financovanými z koncesionářského

poplatku. Rada národních médií se také zabývá personálními záležitostmi – ohlašuje, řídí, a vybírá z konkurzů na řídicí posty v TVP a v Polském rádiu, a očividně hraje roli v politických sporech. Výrazně je to vidět ve: formálním blokování práce nad celkově novým vysílacím zákonem (který hájí Krzysztof Czabański), ingerenci vládnoucí strany a jejího předsedy Jaroslawa Kaczyńskiego do rozhodnutí Rady národních médií – odvolání Jacka Kurského z postu ředitele TVP a jeho okamžité navrácení do funkce. Problémy související s řízením, a poté výsledkem konkursu na ředitele Polského rádia. Rada národních médií určila Barbaru Stanisławczykovou, která den po vítězství ve výběrovém řízení z postu ředitele odstoupila (mediální výstupy se po těchto událostech dotazovaly na jedné straně na důvody, na straně druhé poukazovaly na tuto změnu rozhodnutí, zřejmě nějaké tření mezi Stanisławczykovou a RNM).

- Velmi viditelné jsou změny ve fungování TVP a Polského rádia z personálního hlediska (propouštění nebo vynucování výpovědí pracovníků televize a rádia, zkrátka odstranění všech novinářů informačních servisů veřejnoprávní televize, a jejich zastoupení mladými novináři z pravicových médií, především nacionálně-náboženské televize Trwam, nebo pravicové Televize Republika, propuštění ředitelů jednotlivých kanálů televize a šéfredaktorů, či programových ředitelů v Polském rádiu, ignorování postojů a kritiky ze strany například posluchačů, což se speciálně týkalo změn na Třetím Programu Polského Rádia (stanice – pozn. autora) po propuštění programové ředitelky Magdy Jethon (teď vychází publikace bývalých novinářů z rádia, je také knížka Magdy Jethon, byl velký text před několika týdny v Tygodniku (týdeníku – pozn. autora) Polityka s výpověďmi novinářů, kteří byli propuštěni z Polského rádia)).

- Změny mají ideologický charakter, týkají se i spolehlivosti (velmi výrazně padá sledovanost informačních servisů veřejnoprávní televize), TVP ustoupila od sponzoringu a informování o společenských událostech, jako je například vyvrcholení charitativní sbírky Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, v relacích podhodnocuje počet protestujících v demonstracích proti vládě PiS, manipuluje s informací i obrazem (například odstraněním loga sbírky Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy z bundy respondenta, který na téma sbírky hovoří v krátkém materiálu TVP), prosazuje zejména vládnoucí stranu, nebo její úhel pohledu, selektuje respondenty, experty atd. Je to všechno dost dobře monitorováno a dokumentováno v oborových médiích – měsíčník Press, portál wirtualnemedi.pl, píše o tom tisk – například dříve zmiňovaný Tygodnik Polityka, také Newsweek, nebo Tygodnik Powszechny, projevuje se to v mezinárodních raportech týkajících se svobody médií a novinářiny, které velmi výrazně posunuly Polsko směrem dolů v žebříčcích.

- Probíhá na toto téma debata. V médiích, a také médiích společenských – protestující například v posledním pochodu Svobody (minulou neděli ve Varšavě (7.5. – pozn. autora), podle TVP tam bylo 9 tisíc lidí, podle pořádkových jednotek tam bylo 60 tisíc lidí) zvolili jako adresáta svých frustrací novináře TVP, kterého se ptali, jak se cítí jako pracovník režimu. To výrazně ukazuje, že otázka veřejnoprávních médií je důležitá, že tato média kolem sebe vytváří emoce, že ty emoce jsou velmi negativní a postoj lidí je vůči médiím veřejné služby ve vysoké míře kritický. Veřejnoprávní média jsou také v čím dál tím horší finanční situaci, z důvodu jednak špatného hospodaření, jednak kvůli rostoucí konkurenci privátních vysílatelů.

S pozdravem,
dr hab. Igor Borkowski prof. UW

Zdroj: e-mailová korespondence autora. 2017-05-09. Přeloženo z polštiny. [cit. 2017-05-09].

Příloha č. 3: Přeložený přepis rozhovoru s doktorem Damianem Guzkem (text)

Autor: Jaká je po reformách PiS reálná moc vlády nad veřejnoprávními médii?

Damian Guzek: Doposud jsme měli duální systém. Máme ve veřejnoprávních médiích dozorčí rady a neexistuje bezprostřední spojitost mezi vládou a řediteli médií veřejné služby. Bezprostřední. Ukázalo se ale v praxi po roce 1989, že jsou určité vlivy. Po ustanovení Národní rady pro rozhlas a televizi začal proces určitého přetahování: ten kdo má politickou moc, ten také v menší nebo větší míře má vliv na veřejnoprávní média. Většinou na televizi. Rádio není tak moc středem pozornosti. Většinou jde o celoplošné kanály televize, čili TVP 1, ta která sídlí na ulici Woronicza (ve Varšavě – pozn. autora). Nedlouho před tím, než se PiS ujala vlády, publikovala Národní rada pro rozhlas a televizi takový rozpracovaný raport pod vedením pana doktora Gackowského z Varšavské univerzity na téma „zaujatost elektronických médií v Polsku“. Raport pracoval s tím, kolik času vynakládají elektronická média na ukazování politiků z různých stran, jaké je ve vysílání množství témat, která se těch politiků týkají. Pracoval jak se zpravodajstvím, tak s publicistikou. V úvahu se bralo i to, zda jde o pozitivní, neutrální, nebo negativní obraz. A nejlépe z toho vyšla veřejnoprávní televize.

A tady je ten základní problém. Právo a Spravedlnost šlo do voleb s prohlášením, že je nutné, aby veřejnoprávní televize přestala být stranická, aby přestala být televizí jedné strany. Přitom výzkum obsahů ukázal že to je lež. Právě naopak, Právo a Spravedlností podporovaná televize Trwam byla stranickým médiem. Prezentovala ve své publicistice jenom postoje PiSu.

A strana Právo a Spravedlnost se dostala k moci a rozhodla se změnit systém. Pravda je, že ten systém moc nefungoval, vzhledem k tomu, že neexistoval příliš stabilní systém financování. Příjmy z koncese nebyly velké a po takovém nešťastném prohlášení Donalda Tuska, když byl, tuším, ještě premiérem, že koncesionářský poplatek by se dal zrušit, přestali lidé platit, byť jim to nařizoval zákon. A to byl jeden problém. Druhý spočíval v tom, že ta struktura, která se vymyslela v devadesátých letech byla nápadem na nějaký čas, a později se ukázal jako nefunkční. A tak jsme čekali na návrat do bodu, ve kterém bychom znovu uvažovali o tom, jak mají fungovat média veřejné služby. A Právo a Spravedlnost v tom udělalo takový převrat. Schválili totiž zákon, který dovoloval vládě bezprostředně ovlivňovat to, kdo povede veřejnoprávní média. Rozlišujeme televizi veřejnoprávní a televizi státní. U státní je bezprostřední spojitost. U veřejnoprávní televize bezprostřední spojitost mezi ředitelem a vládou není. To se změnilo. Tak to bylo původně, spojitosti nebyly jednoznačné, byly ukrývány pod stolem, ale po novelách už máme co do činění s bezprostřední spojitostí. Nelze tak už mluvit o veřejnoprávní televizi, ale o televizi státní.

Základní problém spočívá v tom, že politická praxe roku 2016, týkající se jmenování ředitele televize ukázala, že jeho jmenování nezáleží ani tolik na vládě, jako na šéfovi PiS Jarosławu Kaczyńském. Jestli se podíváme na obsah zpravodajství ve veřejnoprávní televizi, a bavíme se jen o pocitu, ne o bádání, jde většinou o materiály, které mají prezentovat, nebo chránit stanoviska vládnoucí strany. Ne nutně vlády, ale určité vládnoucí strany. A v tomto smyslu můžeme mluvit o tom, že je reálný vliv politického prostředí, které vládne, na fungování a obsah v médiích veřejné služby. Ale není to tak, že by vláda diktovala podmínky. Tady jsou podmínky různě rozdělené. Máme totiž co do činění s velmi nejasnou situací, protože nevíme přesně, podle čeho jsou stanovovány priority týkající se fungování televize veřejné služby, které do ní chodí ze sídla PiSu. Lídr PiSu Jarosław Kaczyński není premiérem. Vedle toho, že je poslanec, nemá žádnou oficiální funkci. V praxi je ale stále v informačních servisech TVP, a to jako někdo, kdo je reprezentantem země.

Autor: Jestliže před rokem 2015 jmenovala dozorčí a správní rady veřejnoprávních médií Národní rada pro rozhlas a televizi, která byla nominována politicky, a teď to dělá Rada národních médií, která je rovněž nominována politicky, tak co se tedy vlastně změnilo?

Damian Guzek: Je potřeba se vrátit k tomu, jak byla jmenována Národní rada pro rozhlas a televizi. Ta se skládala z 9 členů. Tato rada je zakotvená v ústavě, nelze ji jen tak zrušit. V roce 2005 se k moci dostala PiS, chtěla získat moc nad veřejnoprávními médii a nemohla jen tak zbavit členy rady jejich funkcí. Změnili ale legislativu a z 9 členů udělali 5. Omezili také roli Senátu. Ten nominoval 1 člena, 2 Sejm a 2 prezident. To vyplývalo z toho, že v Senátu měla převahu jiná strana (PO), PiS měl prezidenta a ovládal Sejm. To, že se členové nominují politicky, okamžitě indikuje, že jde o orgán, který může mít politickou inklinaci, a nelze vyloučit, že členové budou fungovat podle pokynů vládnoucí většiny. Dosud ale byla praxe taková, že byla snaha, aby reprezentanti v radě byli v nějaké spojitosti s mediální oblastí, nebo aby to byli představitelé akademické půdy. Fungovalo to všelijak, samozřejmě se v radě objevovali lidé, kteří měli napojení striktně na jednu stranu. Takže, měli jsme politicky nominované představitele rady, kteří mohli sloužit politikům. Ale! Oni v radě odpovídali za ohlašování výběrových řízení. Tedy, předseda Národní rady pro rozhlas a televizi byl vždycky zpolitizovaný, o tom není pochyb. Podle toho, jak tu radu řídil se vyhlašovaly konkurzy na posty ředitelů Polského rádia a televize. Tyto konkurzy měly právní podobu, byly jasně dané. Vyhrávali kolikrát lidé bez jakéhokoliv napojení na politiku. Dnes tento prvek neexistuje. Dnes jsou jmenováni členové Rady národních médií a ti prostě jmenují ředitele veřejnoprávních médií.

Autor: Jsou ty současné změny nějak viditelné v obsahu poskytovaném veřejnoprávními médii?

Damian Guzek: Já jsem se zrovna zabýval otázkou přítomnosti náboženských témat v mediálních obsazích. Mohu tak dát příklad týkající se 1050. výročí christianizace Polska. To se dělo minulý rok. Porovnával jsem hlavní média v Polsku a došel jsem k závěru, že se stalo něco, co by bylo předtím nemožné. Vy jste z Čech. Tam se velmi málokdy objevuje v agendě médií náboženská tematika. V Polsku se objevuje mnohem více, ale podíváme-li se na to prizmatem atraktivity tématu, tak dál by asi to téma nebylo tak zajímavé, aby se dále objevovalo na prvních stránkách. Musel by zemřít nebo abdikovat papež, aby o tom všechna média mluvila. A to se také před pár lety stalo. Já jsem tehdy s kolegyněmi a kolegy dělal takový projekt na téma obrazu abdikace v médiích v Polsku, Rusku a Německu a viděli jsme spoustu zájmu. To, k čemu jsem ale došel, když jsem to porovnával s dnešním stavem je, že tištěná média se příliš nezměnila, ale ve veřejnoprávní televizi je mnohem víc náboženských témat než v ostatních médiích. Myslím, že je to potřeba spojovat právě s událostí 1050. výročí christianizace Polska, ale tam bylo znatelné míchání témat náboženských s tématy politickými, což je charakteristické pro PiS. Normálně se v médiích náboženství tolik neukazuje, během vlády PiSu se ale objevuje víc. A co je zajímavé, objevuje se tak, že divák nahlíží do nitra. Myslím to tak, že v televizi nemluví o nějakém rituálu, který se někde odehrál, ale objasňují jeho význam, původ, čili objasňují to, co by si církve přála, aby se objasňovalo. Římskokatolická církev vždycky vpouštěla do mediálních obsahů svá sdělení tak, aby byla chytlavá. Teď je ale v jiné situaci, kdy vedení televize jde církvi naproti. Komerční televize TVN se snažila soustředit na související s akcí skandál, ale TVP se zajímala pouze o podstatu akce, co je christianizace, kdo byl král Mieszko, proč je to důležité atd.

Přiznám upřímně, že se těžko kouká na veřejnoprávní televizi. Politických témat je moc. Dřív byla míň vystavována, měli jsme za to, že televize je nejobektivnější, ale dnes se ukazuje, že to začíná být propaganda.

Zdroj: Skype rozhovor. 2017-05-10. Přeloženo z polštiny, zkráceno a upraveno. [cit. 2017-05-10].